

DNEVNIK DRAGUTINA RAKOVCA

Priopćili E. LASZOWSKI i Dr. V. DEŽELIĆ ST.

13. Danas je bio kod mene agent jedan od Bečkih novinah Sammlera, moleći me, da ja sudjelujem za isti list, da je upravo k meni uputjen, da će mi dati list i honorar, ja mu na honoraru zahvalim i obećam mu, da ću samo pisati notice, ne pako novele i kritike od teatra, kao što je on zahtevao, u obziru kritikah uputim ga na Draxlera. Smješno mi se je vidilo kod istog agenta, što me je per Euer Gnaden titulirao i to mu je svaka druga reč bila. Sammler, kaže, ima, ima 1400 predbrojnikah.

Danas mi Vraz piše iz Rēke slēdeći list: »Dragi Drago! Eto ti pàrvu stranu članka za »Knjiženstvo Hòrvatah«. Molim te, promotri sve i popravi, sve ako ima kakvih pogrēšakah, jerbo ja neimam kad pročitat. Ostalo dobit češ iz Senja. Mi se baš spremamo na put u Vinodol i Senj, ako nas široko neprilēpi putem na koju stēnu. Vērlo lēpo ti pljuskaju talasi na obale ovdašnje. Ovdē je sve zdravo i mi smo zdravi. Bio je jučer nekakav S z a b o ovdē, a Rēčani²² su mu vikali: Viva il patriota indefesso! S Bogom! U Rēci d. 7. stulenoga 1843. Stanko«. Vraz putuje s Vakanovićem, fiškalom sl. varm. zagrebačke.

Danas sam čitao u Lipskom g. 1843. izišavšu brošuru: Apologie des ungarischen Slavismus. Von S. H****. Briefe an Herrn Ludwig von Kossuth, Redacteur des »Pesti Hirrap«. Brošura ta sadēržava mnogo izvērstnoga, al mi se posve nedopada, jerbo je ovdī ondi u servilnom (slovačkom, puza-jućem) duhu pisana.

14. Danas je bio kod mene Franjo Kukuljević, te se je čudio našoj sbirci i kaže, da je to temelj muzeuma. Pripovēdao mi je, da je Aleksander Erdödy, (nēgda magjaron) na pravu se vēru obratio, pobudjen ponajviše Draškovića Dragutina suprugom. On (Kuk.) je napravio reprezentaciju varašdinsku. Da se Ferić obratio je. Mladi Ferići da su Ilirci i da je jurat Ferić u Varašdinskom spravištu žestoko vikao proti Erdödyu. Da je Mikšić najveći furbo. Da je njegov brat (direktor) preuljudno postupao s Consiliumom i zato da su na njega srali polag ovoga: na pognuto dērvo idu koze — pa kako mu on jedared kaza, neka on konsiliumu zube pokaže, kako mu napravi koncept malo grubi, od onoga vrēmena ima mira. Iz toga se vidi, da trēba Magjarom pokazati zube.

Čujemo danas, da je Sittkay izgubio fiškalate od Dyonisa Sermaga, Ferića, Gjulaja i (nečitljivo) (Napomenuti ovdī valja Satyru Milašinovićevu).

Čujem da je stvar poradi protomedikata u kabinetu. Danas je Krieger piso biskupu Zagrebačkomu, da za njega u Beču radi.

Sinoć su opet bili široke volje domorodci kod Krebsa do dva sata. Oštarijašica se tuži na Demetra, da je veoma razuzdan bio.

Danas je pripovēdao Magjaron Mikšić Ljudevit kod Kriegera, da će dieta za mēsec danah za sigurno raspustit se.²³ (Mikšić protonotar sa pala-

tinom jesu najveći neprijatelji Horvatah.) Danas sam čitao privilegia turo-
poljska od Rudolfa. (Vidi isto privilegia.)

15. Danas je iz Beča došo grof Albert Nugent.

Danas sam bio kod vèrhovnoga Župana, on mi je kazivo, da pozitivno
znade, da je Ferić Sittkaju kuću odpovèdo (to mi je sam danas kod njega
bivši Ferić kazo) da je Sittkaju Mikšić oduzo fiškalate. Vèrhovni župan
veoma se raduje, što je u Sisku osnovano parobrodarsko društvo, i nada se
glede narodnosti naše najboljem uspjehu, jerbo kaže, za to jamče Vranjicani,
koji stoje na čelu istoga preduzetja.

16. Danas je bio Farkašev otac kod mene (što od njega znadem) što mi
je kazivo Jakčin glede na njega).

Danas sam čuo, da je Mraku piso Kugler iz Požuna, da su Personal i
Palatin poklisarom našim, došavši k njima i očitovavši, da će u jed. res.
kralj. u pèrvoj sèdnici govoriti latinski, savetovali neka govori magjarski,
sada, gdje su i onako dobili pravdu (konferencija naša zbog ablegatah kod
Frigana). Nu svi su im odgovorili, da oni više neće niti nemogu govoriti
magjarski. Palatin je dobio naputak, da mora razpustiti sabor, ako nebudu
Magjari Horvate slušali horvatski govoreće.

Danas je bila kod Kriegera kamerriera Erdödičina, i ona mi je kazivala
medju ostalim, da ona dobro znade, da sam ja početnik ideje, da se Kulmeru
napravi sag. Sag taj imat će 6 refova u duljini i 5 u širini. (Plan od saga i
sva historia.)

Danas je bila kod Kriegera žena Ranekova. Ona je velika moja
štovatelica.

17. Nugent je bio u Beču dobro primljen. Odmah pèrvi dan dobio je
audienciju kod Ludovika kroz Kolovrata, koji se nad stvarju veoma veseli.
Bedečević ga je sa suprugom izkušavao, kazujući medju ostalim, da to nije
lèpo, da stališi i redovi neimadu povèrenja u svog. vèrh. župana. Na što ga
Nugent posèti, pripovèdajući mu stvari Zagr., i kaza mu da to nije lèpo da
stališi i redovi u verhov, žup. (zagr. Zdenčaja) neimadu povèrenja. Bedek. se
je čudio, da je Nugent već pèrvi dan, kad je došao u Beč, imao audienciju
kod Ludovika. Bio je takodjer kod Miloša, o Milošu kaže, da je prost
čovèk, a o Mihajlu, da je glup mladić. Predbacio mu je zašto neide medju
Slavjane obitavat (u Horv.). Miloš mu odgovori, da ima u Beču posla poradi
svojih obiteljskih stvari.

Palatin je piso na sve v. župane za sup. inštrukciu u obziru horv. able-
gatah, da se služe jezikom latinskim.

Danas sam bio kod vèrh. župana. On mi je pripovèdao, da je Žinić
izgubio fiškalat kod Gjure Draškovića, i na mèsto njega da je posto Blažek.

18. Danas je bio Špektakel u Teatru. Ovih danah je pèvao Friedman
komik pèsmu na Kana. Poradi te pèsme bi zatvoren. Nu Kan si je htio
još i sam sat da uzme. Najmi kalfe itd. slože se dvè stranke. Ilirska oblada.
(Danas su Lovr. Muck itd. zamislili i nasolili Šandora Mirka poradi nèka-
kvog kovarstva u Ugarskoj itd.)

19. Danas mi je kazivo Heinrich malar, da je on kazo, kakve imadu bit
farbe na Tepichu Kulmerovom. (Članci iz občinskih novinah.)

Danas sam bio kod verh. župana. On mèrzi na Farkaševog otca. Od
kong. je kazo, neka slobodno dodju magjaroni sa svojim četami, to na njega
ništa ne spada. On je u Kongr. da odgovara, ako tko što god zapita. Medju-
tim ako se potuku, misli, da će njegova stranka jača biti.

20. Čujemo danas, da je ban u Požunu odmah poslè ref. kralj. u obziru
jezika dèržao konferenciju i nagovarao ablegate horv. i slav., neka sad,

gdě su oděržali pobědu, odstupe od svog zahtěvanja i latinski govore. Battyani ga je podupirao. Nu Sěčen ustane proti. Njega su podpirali poklisari horv. i slav. Napokon je ban kazivo, da moli, da se vèrhu te konferencie nebi vodio protokol, nego da bi se sva konferencia smatrala kao priateljski sastanak.

Poklisari svi pisali su svojim komitentom, da im dadu suppletora instructiones u obziru Horvatah i već danas čujemo, da je požunska i vesprimska varm. izjasnila se, da Horv. mogu slobodno latinski govoriti. Peštanski neka poklisari sve rade, što je potrebno za uzdržati čast stališkoga stola (znamo što to znači) a simežka i šoprunska varmedja očito proti Horvatom. — Danas je članak u občinskih novinah, gdě se kaže, da će dieta naskoro svršena biti i već prave račune o troškovih diete. Članak taj kori magiare, što su tako tvèrdoglavi i nedopuste Horvatom latinski da govore.

Večeras sam čuo od Hon. da su na Šandorovom imanju Kosnici Šandor i Štajdaher Drag. u dobroj volji prerězali bivšemu nekakvom gren. oficiru žile, da je taj of. na Gorici i nitko od ovih da mu nije na pomoć priteko, da su mu oduzeli novce što ih je imo kad sebe. Istom prilikom čuo sam takodjer, da Šandorova gospoja neima ni svěće, da pali, a on se vozi sa četvericom.

21. Danas sam bio kod. vèrh. župana Zdenčaja, kazivajući mu, da se čuje, da će doći Turopoljci i Sv. Ivančani. On mi na to odgovori: E dobro neka dodju, ja sam u kongregaciji da odgovaram na ono što netko pita, a mislim ipak, ako bi do bijenja došlo, da će moja stranka nadvladati. Zengeval zbog Kongr. kod mene.

22. Danas sam bio sa Skacelom, on me sam nagovori i kaže mi, da je čuo od vèrodostojnih ljudih, da je nekakvo kovarstvo u Ugarskoj. On je, kaže, iz kaz. izstupio posle posljednjega velikoga sabora. To su veli čudnovati ljudi kaziniste, čověk, bio ma kako blag, nemože se ipak s njimi pogoditi. On misli, da će naskoro konac biti njihove glorie, slave.

Danas smo dobili pismo iz bj. var. Tamo je dva dana debata trajala o kr. reskriptu. Pèrvi dan bila je većina za Hrvate, nu predsjednik nehtěde izreći odluku. Sutradan preoblada magj. stranka samo sa 4 glasa. Tko je tomu bio kriv? v. komes. Piše isti dopisnik, da Slavjani u Ugarskoj neizmèrno štiju Horvate, i da su oči sve Ugarske u njih upèrte. Zengeval kod mene, izručio mi ††† fr. Brebić kod nas kazo, da su Tur. nezadovoljni. Sa Heinrichom slikarom u kavani, on bi želio imati převod od sastavka, koj o Bedekoviću stoji u Vilagu i Danici.

23. Danas se je iz Rěke vratio Vraz. Rěčani, kaže, neimaju čutjenja za politiku nego za tèrgovinu. (To je istina, to sam i ja izkusio, putujući prie 2 god. s oberstl. Rastićem u Rěku.)

Danas je pripovědao župnik Rusan, da će do 400 Turopoljacah u kongr. 9. Dec. doći, tražeći zadovoljštinu za porugu, učinjenu Erdödiu. Slabe glave! vi mislite, da ćete sa Zdenčajem postupati moći, kao s Erdödyem.

Danas se u »Kavani« porodi buna, što je kavandjia dao štampati samo nēm. jestvenik. Pod Černim je bio i ilirski. Dakle ovaj kavandjia hoće najprie da kasira ime Narodna Kavana, a sada i jestvenik u nar. jeziku. (Ime Il. nar. kav. kasirano je već odprie usled manualah kralj.) Medju odličnimi dom., koji to nisu odobravali, bili su Demeter, Zlatarović, Mraović, ja, Kukuljević itd.

24. Danas sam čuo, da je veliki sudac Križ. varm. Drag. Koritić glavnu srěčku kod loterie dobio. On je i prie nekoliko godinah dobio u komp. 8000 for. srebra.²⁴

Danas je u Zagreb stigo iz Slavonie Knez Odeschalchi putujući u Rim. Danas sam čitao, kako je medju zabranjenimi knjigami došlo na ovdašnju školsku direkciju i rukopis: Ansichten über die in Agram erschienenene Broschüre Turopolje und die ungarischen Comitete.

Danas mi piše Ludovika Farkašica, sestra pokojnoga Maretića, da bi došo k njoj, da vidim rukopise njezinog brata. (Kukuljević je obećao, da će takodjer poći sa mnom.

Danas mi iz Bakra od 20. studenoga piše Susanić medju ostalim, da će mi do skora poslati list stari, kog je pisao Bela IV. Frangepanu i koj se u Bakru nalazi u privatnoj jednoj knjižnici. Piše nadalje: »ja sam i u Zagrebu čuo o njemu govoriti, nu neznam, nalazili se tamo, ili ne, ako ga nije, poslat ću ga, zato me izvestite, prosim vas. U buduće ću biti takodjer pozoran za naše starine. Ako nije članak moj od Pavlovića došo, pišite mi, ja ću vam ga onda poslati, ako ga izvolite imati.

25. Vregens Steffan, koj već pet noćih kod kuće nespava. On je potrošio interese od konvikta i ima sad Abzug.

Danas je Tèrstenjak Havličeku dozivao, da je Zdenčaj rezignirao i kazao mu, neka mu pljune u zube, ako to nije istina.

Danas smo se u čitaonici razgovarali, da trēba (×). Havliček je pripovēdao, da mu je jedan Horvat u Beču kazivo, da su Horvati kukavice, što nisu sve Magjarone utamanili.

Čujemo danas, da Gaj Gjorgjića štampa pod rukom, a to zato da se samo može kazati, da je on prie klasike ilirske štampao, nego Matica.

Čujemo, da Žiga Farkaš u Rēci jedini nosi surku, a drugi svi Rečani da su Maulmacheri.

Vlahović fiškal prepušta Zaogr. Schrotta u Banatu potrošio je 4000 fr. pupil. novacah i zato ga je svergo prepošt s fiškalata.

Čujemo da je sinoć umro general Waldstädter u Karlovcu u 10 urah.²⁵

26. Danas je bio u Zagrebu u 8^{1/2} urah potres. Danas se svuko klerik Čavlović.

27. Danas je bila sēdnica osrēdnoga odbora, Zdenčaj je pripovēdao mi, da su petorica incuruvali notam infidelitatis, medju njima i Jozipović.

Zdenčaj je očito kod iste sednice izpovedio, da svi osrēdni članovi ništa nerade, nego da je kod gosp. društva movens universale Klingraf.

Danas smo bili (osrēdni odbor) kod Zdenčaja na ručku. (Medju nami vžupan Lentulaj, Jelačić i vel. sudac Čačković. Vèrh. župan je pun satyre kao navadno. Hvalio je Gundulića kao pēsnika koj se s epičkim pēsnici svih narodah usporediti može. U ostalom biaše naš govor Zotten, Jelačić je govordjia.

Z. nam je pripovēdao da je danas prvi put bio poslē reštauracie kod njeđa jedan Turopoljac Leder.

28. Danas se sve manje čuje o Jozipoviću. Čujemo iz Požuna, da je personal dèržao sēdnicu, i javno pročitati dao odporuku u obziru jezika i odmah sēdnicu razpustio.

29. Danas sam čuo od Savinšega, da mu je Barabaš pripovēdo, kako je on bio prie nekoliko danah u Kurilovcu na obēdu kod Jozipovičke, i kako je ona kod ručka dobila list iz Požuna, pobledila, u drugu se sobu zatvorila i više natrag ne došla. Pošto je istom Barabašu kazivo kapetan tur. Špišić, da u rečenoj knjizi Jozipović supruzi piše, da je zakartao 7000 i neka mu pošlje više novacah.

Jozipovička je kazivala (kao što je danas Denksteinica kod Kriegera pripovjedala) »ništa zato, mi nećemo siromasi biti, po smèrti Paravičkinoj dopast će nas veća strana njezinog imetka«.

Danas čujem, da je Kugler piso, da je personal dèržao sèdnicu, dao pročitati renunciùm velikaški u obziru jezika i odmah razpustio sèdnicu, bojeći se, da ne bi Horvatí latinski progovorili.

U današnjih novinah ilirskih stoje zaključki najnovie požežke kongregacie. Medju ostalim su zaključili, da i seljan ima prava odvèta! pèrva varmedja u Ugarskoj i sdruženih kraljevinah. To je predložio Žuvić, podbilježnik. Zatim su zaključili, da oni neće da imadu domum correctorium s baranjskom i Š. varm. i to poradi municipijalnosti ne. Čujemo, da je u istom spravištu predložio (al i s predlogom propo) Janković, da bi se uveli jezuíte. To je persiflaga na katoličku Horv. i Slavoniu (po mom sudu).

Danas čujem, da je Stoós putujući u Pokupsko u Kravarskom začuo, da je skupština u Dubranjih i odmah je tamo krenuo. Na skupštini je i v. comes Pogledić.

Danas se čuje, da će Motia biti u Turop. spravištu proti Jozipoviću da se svèrgne.

Danas sam čuo od Savinšega, da je personal pokarao Mikšića zašto on takvog čovèka kod sebe tèrpi, kakav je Sittkay, koj je plemeniti narod horvatski toli pogèrdio i uslèd toga da je Mikšić Sittkaya svergo s fiškalata.

Danas je Denksteinica pripovjedala, da je ona čula, da je Jozipović zatvoren.

30. Danas sam bio kod Zdenčaja. On mi je kazivo, da mu je kanonik Tuškan (kustos), zatim veliki sudac Čačković itd. ruku dali, da će ići na kongregaciju 7. Prosinca.

Danas je susèd moje matere njoj kazivo, da su Židovi zagr. iz Požuna dobili list, da je Jozipović izbilja zatvoren. Zatim da će protomedik biti Mraović, (jerbo je kao što drugi kažu on Kuševića, Battyana za sebe pre-dobio, dao si u Zagrebu expedirati atestata o svojih zaslugah, naime o odgojenju babah itd. koja ni tolka nisu, pa sada traži protomedikat, premda vas svèt znade, da nije te česti zaslužio. Praumsperger ima najveće pravo, a nakon njega Krieger, nu Krieger neće biti pored sve protekcije Biskupove, jerbo Haulik neima toliko energije kao što je imao Alagović, koj je Mraovića stvorio fizikom varoši zagrebačke (Mraović i goštenje Švabe proti Kriegeru).

Danas sam se razgovarao sa Zdenčajem o mēsečnom listu, kazivo mi je, da je mēsečni list odviše teoretičan, i da Nēmci odviš mudruju, a malo imadu prakse. Našao sam ga štíuć Mickievićeva predavanja.

1. Pros. Danas je bio kod mene Savinšeg iznašastnik vinske preše i mlina. On se sprema u Beč. Kupio je kod Karlovca Koranu i gradit će tamo mlin ameríkanski, koj, kaže, bolji će biti nego rēčki. S njim u savez stupiti kaní Magjar Szabo, (neznam, jeli je to dobro?)

Prie dva dana bio sam u Kavani, a kavedjia Krebs dao je sada jestvenike štampati samo horvatski, samo sve drugo (što je naime pisano, je njemački)

Nebi li dobro bilo izdati životopise pisaocah ilirskih, nu tako da svaki pisalac život svoj sam opiše?

2. Čujemo danas, da je Ožegović piso, da će 28. Stud. biti sednica i da će biti stališka sednica i da će on protestirati proti svemu, što su Magjari dosad radili.

3. Danas bi bio morao parobrod sisački stići ovamo (u Zagreb), nu Vragnican mi je kazao, da nije stigo zato, što još nije gotov u Beču.

Juče je stigo od stolara ormar za rude i košta 24 fr. srebra.

Naša stranka je zlo učinila, što se je adresirala na Berkovića plemenitaša u obziru Turopoljcah. (Ja ništa dobra ne slutim.) On kaže da bi dobro bilo Černiću dati 200 fr. srebra, nu ja mislim, da on želi, da bi se ti novci njemu dali.

Čujem danas, da je Pisaćić Juraj, onaj tiran i barbar, prolio ipak suze, kad je začuo, da mora ići u arest križevački.

4. Čujem danas od Havlička, da će parobrod za 10 danah stići ovamo. Došli mnogi ljudi iz sela, da ga vide, al uzalud.

Čujem, da Savinšeg ima svojih 100 fr dohodka. Po Korani je mnogo dobio, dasve da su priašnji arendatori izgubili. Danas sam se u Kavani kod Krebsa sastao sa Edmundom Štauduarom, bratom pok. Antuna. On me je strastveno poljubio. (Životopis Antunov itd.)

Čujem, da će d. 1. o. m. bit bila sednica stališkoga stola u Požunu.

Kanonik djakovački Komendo, što je juče piso u Ilirskih Novinah. (Vidi Novine).

5. Danas mi je pripovèdao kod mene bivši Čèrni, kako je Tkalcìc u sednici u večnici pod predsjedom Lukšića kapetana, ustao i progovorio: Da se veoma čudi, da se sad više ne sviraju naše narodne melodije, svaki narod ima svoje, tako Francezi svoju marseljadu, Magjari Rákoczy Nota, itd. Zašto da mi sami u našoj domovini neslušamo naših napèvah itd. Čujem da je u obće prekrasno govorio. Nu proti njemu ustadoše Magjaroni, a on njim odgovori: Šta vi, vi ljudi, koji ni nemate domovine, kojim je sve jedno čèrno ili bèlo, u vaših grudih nekuca nit nemože kucati sèrce kao u mojih. Na to su kazali Magjaroni: »dobro neka se svira ilirski, nu mi zak-tèvamo i magjarski. Sad uze rèč Čèrni: Ja se, veli, neprotivim, nu to dobro znam, da će ilirski napevi posvuda primljeni biti velikim uzhitom, a za magjarske vam dobro nestojim. Pa neću biti kriv, ako tad publika bacala bude kamenje. Predlog ipak bio je primljen i improtokoliran.

Čujemo danas, da je u Požunu d. 1. Pros. bila sednica stališka, da je u toj sednici progovorio Klobučarić latinski, nu da je pèrvi Jozipović vi-kao »Magjarul!« a za njim drugi poklisari. (Jurati se ni nemakoše). Na što peršonal razpusti sednicu i izidje na polje sa stolom kraljevskim i mnogim duhovniètvom. Poslè toga su stališi i redovi imali cirkularnu sessiu, na kojoj su zaključili, da hor. poklisari mogu slobodno govoriti latinski, nu samo dotle, dok se ne satvori zakon, premda oni kr. rezoluciu ne dèrže za pravednu, i kane takodjer proti njoj representirati. Sutradan, kao što čujem, govoraše Klobučarić latinski.

Danas je pripovèdao iz Beča došavši Mašek, da je Sušelka, vatren Čeh, spisatelj mnogih nèm. brošurah, zatvoren, nu da nisu našli ništa proti dvoru medju njegovim pismi. Isto tako su Slavjani Nugenta Alberta u Beču počastili, zdravice napijali, medju ostalim i Ilirah, na što se Šerblji razljutiše, što nije njihovo ime imenovano bilo.

Danas sam čuo od Vraza, da je redakcia biogradska stupila u savez s nèkim fran. novinama i nas poziva, da bi i mi barem s nèkim nèmackimi novinami korrespondirali.

6. Danas je bio kod mene stari Kiebach (njegov životopis). On je čovek, koj derkće, kad kakov nastroj ugleda. Dopade mu se medju tvorili sčcalo za rěpu, Grangeeov plug itd. nu Savinšekova vinska preša i mlin ne toliko, kaže, da je on mnogo bolji vidio. Nastroj za kukuruz nuždjiti dopada mu se i kaže, da je mnogo bolji, nego američanski. Dünghlerov Pol. Žurnal, kaže, nema više one cene, koju je prije imao. Pripovėdao mi je, da će Samoborci da utemelje štionicu, gdje će osim ilirskih (naravno) novinah biti i nekoje němačke. On me upita, koje da novine dērže gospodarske. Ja mu savėtovah: Andreove »Oekonomische Neuigkeiten«. Na koncu mi kaže, da mu je žao, što me sama ne vidi u štionici.

Čuje se, da će Turopoljci doći u zaogr. sprav. 9. Prosinca (Naši, čujem, ne će da špendiraju, i zato mislim, da s te melje neće bit hlěba.)

Čujem, da Majlath nije htio podpisati rezoluciju, već da je htio da resignuje. Nu ministri mu se namoliše.

7. Danas je bilo spravište u Turovom Polju na Gorici. Sakupiše se mnogi takodjer od naše stranke assessori i vassessori, kako n. p. Kustos Tuškan, Klafurić i Pogledić Dragutin, vsudac Čačković itd. Ovi su im koješta kazivali, da ih na svoju stran dovedu, nu sve u zalud. Turopoljci su zaslěpljeni. Čujemo, da će doći u zaogr. vel. sprav. od 9. Prosinca. Nu v. sudac Čačković kaže, da nevěruje.

Danas sam nekoliko puta tražio Zengevala, nu nije jošte bio došo iz Križ. spravišta.

Veliki župan stigo je danas iz Ravna ovamo.

Danas sam čuo od Antolkovića advokata, da Sv. Ivančani ne će doći ovamo, nego samo 30 kućah Šašinovčanah. On je kod Sv. Ivana bio 3 dana.

Danas sam bio sa Stoosom, on mi je pripovėdao, da je bio 2 dana s Pogledićem i nagovarao ga neka odstupi od staze, kojom je udario. Nu sve u zalud. (List, kog je kapetan karlovački Smendrovac pisao Vakanoviću.)

Nugent, premda je već u Mletkih bio, za da ide u Carigrad, vratio se je opet natrag, i stoji na čelu od 200 momaka izabranih.

Stoós mi je kazivo, da je čuo od Pogledića, da Turopoljci zaktėvaju, da se svėrgne verhovni župan Zdenčaj, magistra uvedu Luterani i magjarski jezik, da namėravaju sve poubiti što je na protivnoj strani, osobito literate i poglavice; za da im nebude traga.

Naša stranka je pripravna sve žėrtvovati, samo da nebude u toli neizvestnu stanju kao dosad.²⁶

20. Pros. Danas je bio sprovod Mėrzljakov, kog su Kuš., Kov., Tuč. i Rauchi razcėpali.²⁷ Bilo je na sprovodu preko 1000 ljudih. Sva Ilica białe puna. (Razlika medju sprovodom ovim i Turopoljca, koj je umro kod J. — Kaz. za izpričat se razglasili su, da im nije htio svetštenik, da ide na sprovod!!! Pa zašto su ga dali zakopati na prosjačkom groblju, gdje se tobož ništa neplatja.) Merzljak se dopade preko 18 ranah. Kollecta učinjena iznosila je danas 94 fr. srebra. Žvonilo se je kod Sv. Katarine, Sv. Marie, Milosėrdnikah i kod Sv. Roka. Koraliste su pėvali i to badava. Zellner je reko, da i nije dosad bio Ilir, da bi odsad morao bit s tēlom i s dušom.²⁸

29. Danas mi je pripovėdao Culifaj, da je Zrinščak, župnik Moravečki, sa Franjom Standuarom zlo postupao. On si je dao expedovati visum repertum. Culifaj mi je kazivo, da čedu, kollatori proti župniku molbu predati konsistoriumu.

Sinoć stiže iz Požuna ovamo štriga. Neznam, kako će se pogadjati s Kuševićem.

Čujemo, da se ban na Turopolje sèrdi i da neće dotle mirovati, dok se neodcèpe od varmedje.

Čujemo, (kao što je list iz Beča dobio Štajdacher sudac) da će ovamo kom. kralj doći, i da je pèrvi kandidiran ban, II. Rudić, III. Šišćković.

Danas je bio kod mene Brebrić (inšpektor). On mi je kazivo, da je župnik Dubranjski Galović ondašnje Turop. uputio, i da je 77 njih krížima obilježilo valovanja proti svojim poglavarom.

Danas sam se razgovarao s Čačkovićem vel. sudcem. On se tuži na domorodce da ništa nerade, da su izdajice (oba Bunjevca) i da je on sam pri čeloi stvari Opfer der Politik.

1844.

1. Sèčnja. Jedan Kranjac, ladjar, našo je kacigu rimsku u Savi, staru do 2000 godina, i prodao ju jednom klanferu u Zagrebu. On kaže, da ima za nju već 150 fr. srebra. Mažuranić Antun ima kod sebe nadpis.

U varaždinskih toplicah našli su mnogo starinskih stvari. Govori se, da Jelačić Stèpan, zač. prisèdnik banskoga stola namèrava stranke u Horvatskoj pomiriti i da već ima tabak gotov, s kojim će okolo ići. Kažu, da je pomirenje predloženo pod ovimi uvèti, da se Horvatska nikad neodcèpi od Ugarske, a drugo, da Ilirska strana nenosi više surakah i čerвениh kapah.

Ovih pokladah neće biti bala u kazinu. Magjaroni se boje, kao što kažu, da im nebi Ilirci prozore polupali.

U strèlani biti će 3 bala i već su oglašeni.

Matica je dobila od Pražanah 150 fr. srebra, s obvezanjem, da će dionici summu od 50 fr. srebra nadopuniti svojim vrèmenom. Medju dionici su grof Thun, Šafarik, Hanka, Palacky, Jungmann itd. (Vidi il. Nov. br. 104. od g. 1843.).

Ružno je čitati, kako je kongr. sl. varm. Zagr. opisana u Peštanskih i Biogradskih sèrbskih novinah. Sve vèrvi od izmišljotinah i kojekakvih budalaštinah. Iliri su se od Magjarona naučili lagati i svè varati.

Danas nije bilo, kao obično, muzike za rana. Tomu je krivo jedno, što je gradjansko voinstvo za vreme dignuto, a drugo, što se je medju Golnerovci zametnula u kasarni medju Galsami kavga. Potukoše se Horvati s Magjari. K Horvatom pristaše Nèmcii i već su razjarene stranke počele bile bajonete vaditi. Sada hoće oficiri, da stvar tu sasvim utuše. Nu saznalo se je ipak, da je 30. prosinca 1843. g. stroga eksekucija bila. Jedan jedini dobio je 25 batinah, drugi svi više, nekoji od njih i do 100.

Kadeti i stražomeštri od Golnerove reg., što su onomadne na strèlani zametnuli bili excess i trojicu od graničarskih kadetah ili feldvebelah zlogostili i sablje im pootimali, sède jošte pozatvoreni, dok ne dodje odluka od ratnoga vèća. Naše su kadete ili stražmeštre nekrive i nedužne poslali k regimenti, što je velika pedepsa, jerbo ovdii više mogu zaslužiti

Stefan regens nije već mèszec danah spavao u konviktu. Ovih su dana sve kamerade predale proti njemu tužbu, da je neuredan čovèk, da pravi krive obligatorie. Regens ga je izpsovao. Nu on kaže, da je čelu stvar javio namèstničtvu i da čeka na odgovor.

Pripovèdao mi je Tkalčić, da se je jučer razgovarao s Kovačićem o naših pol. stvari i da mu ovaj ništa nije znao odgovoriti, već je samo reko: Vi ste popovska orudja. Tkalčiću su na Štefanje na njegov god pred njegovom kućom pèvali ilirske pèsme i censoru Matsigu, koj je kod njega na-

stanjen, polupali prozore. On se je pritužio varoškomu sudcu, nu kakvu mu može zadovoljštinu dati?

Na što treba poglavito gledati pri naplavah.

Kr. pruski kolegij za gospodarstvo razaslao je od 29. rujna (sept.) 1842. g. razpis na mnoge vėšte ljude, pozivajući ih, da mu odgovore na ova ovdi pitanja, koja se naplavah tiču:

1. Kako voda u obće, bez obzira na pripadne smėse, podpomaže rastenje?

2. U koliko rastenje visi od vodne topline?

3. Što čine pripadne smėse vode pri njezinom dėlovanju? Koje od njih koriste, koje li škode rastenju?

4. Kad se livade naplavljuju vodom, preko njih tekućom, u koliko naprėdak naplavljenja visi od naravi zemlje? i to koliko od smėse naravskih njezinih sastojalah, toliko i od naravi mėstnoga joj ležaja?

5. Imade li vlastitostih zemlje, koje, bile ma kakove okolnosti, čine, da se livade vodom preko nje tekućom, u zalud naplavljuje? i koje su te?

6. Koliko treba odsekom vode, za naplaviti koj prostor vodom preko njega tekućom?

7. Koliko vrėmena treba svaki put za natapanje? i u kojoj dobi od godišta i dana natapanje najvećma koristi?

8. Koliko vode izlapi, koliko li se upije, koliko se daklem na taj naćin potroši? Koliko dėluje pri tom potrošku atmosferićki zrak, dakle i razlićita doba godišta i dana i narav zemlje?

Kacića u Savi. (Napis kod Maž.)

Izkopane stvari u V. Toplicah.

Jellaćić Stėpan i pomirenje.

Kazino (neće bit bala) poradi ćesa (da se nepolupaju prozori).

Matica (od Prazanah).

Opis kongr. zaĝr. od 9. u serbskih 2. novinah.

Bitka medju Golnerovci.

Pėrvi dan 1844. Novo leto bez muzike. Zašto.

Excess na strėlani. Čuje se, da su jošte zatvoreni.

Stefan vregens i kamerade proti njemu.

Tkalćić. Njegov razĝovor s Kovaćićem (već. muzika. Cenzoru prozori polupani.)

Štriga mi kaže, da se Bužan vėrlo dobro dėrži.

Žinić i Magj. Sluga.

Turop. spravište (Zaključak, da od svake sućie svaki osmi ide u spravište varm. bez oružja.) Tur. su kazivali, da neimaju volje više ići u sp. v. Od ranj. umerli su 3.

Brebrić mi je obećao, da će po novom lėtu dolaziti u Zagreb k verh. županu.

Kušević, koj nije pustio preda se Štrigu, kazavši, da ĝa je zatvorio sluga.

Štriga što je kazivao Klobućariću.²⁰ (Kako se je Ožėgović kresao.) Kako su htėli, da načine pokl. bakliadu, nu taj je zaprėćio.

Štauduar A. što mi je kazivo, da je Kuk. i Vuk. krivi, što nisu Nužanevci udarili na Tur. . . Oni bo su kazivali, Nemojte, jerbo će vas svih postrėljati s prozorah.

Kako su Tur. Špišića Ilira napravili vassessorom (Uspomena Benjamina Špišića).

Tansmajstor kako se tuži osobito na kanonike, da mu nisu dali k novom lėtu ništa.

2. Strělana koliko članovah.
 Ja i Mikušaj.
 Turop. da ćedu u srědu ovamo doći.
 Suželka o Magjarih.
 Babukić u Samoboru.
 Už. tužba na pěvače noćne.
3. Pogledičku noćas kaplja udarila. 12 sati danas †
 Galac aretiran.
 Što danas čujem, da kaziniste o meni govore, da sam ja pucao.
 Stankovićkin brat ubio se u Gradiški.
4. Mayer juće umro.
5. Glasi, koji se čuju iz Beča.
 Danas sam bio kod vèrh. župana. (Da čověk zna, da ne će uvěk živěti,
 onda bi mu bilo žao da padne od lopovah. Nu ovako je sve jedno. Ipak
 me mogu samo jedanput ubiti.
 Tallor ljubovnik (ljubovnica).
 Glasi domородni proti vèrhovnom županu. (nezadovoljstvo).
 Što sam ja kazo (Razgovor pred mojom kućom.)
6. Stojanić i Beda.
 Kr. Mandatum paritionis.
 Što se čuje o rezolucii u obziru magj. jezika.
 Što je došlo na varm. van.
 Mlinarić u Loboru (kap.) Něšto o njemu.
 Filip o biskupu u obziru Koloče.
7. Banek o Kereszturyu.
 Užarević i ja o Zdenčaju (Ako nas on ne spasi nitko nas neće spasiti).
 Pěrvi list Zore dalm.
 Mažuranić i ja o mēsećnom listu.
 Vukotinović u Zagrebu.
8. U malom spravišću razglašen mandatum paritionis.
 Čitana acta inkquisitionis. Ima 104. attestata.
 Najvećma se gravira Kušević.
 Vukot. mi je pripovědao, da su Žigrović i Nēmčić prošastnost nje-
 govu razprodali.
 Juće me zamoli Smendrovac, da mu dadem jedno tri katekizma.
 Juće su dva Magjarona v. sudac Bužan i Vanthier, bivši u »kavani«
 i začuvši, da je došo mandatum paritionis kazivali, da je to pametno (!sci-
 licet). U kongr. je zaključeno, da se zamoli supr. kom. neka bi učinio na-
 redbe, proti Tur. ako bi došli u Zagreb. Nekoji su zaktěvali ut arceantur.
 Čuje se, da je Nadaždi ark. Koločki, Haulik Vački, a u Zagreb će doći
 Lonović. Ja toga nevěrujem.
9. Rober kod Zengevala pripovědo:
 1. Da će doći rez. u obziru jezika, po kojoj se Horv.. itd. mor. abl.
 govoriti magj. itd.
 2. u obziru varašd., da mora s supr. komes slušati stal. i redove
 horv. govoreće.
 3. O Kuševiću referendaru (kako je plakao).
 4. O komisaru, koj će suprem. restringirati, Zdenčaj je kazivo, da se
 čudi odkuda Roberu ti glasi. Tako mu sve několiko danah prie pripovědao
 o mandatu pav.
10. Haladi kod mene pripovědo, kako su magj. prie kongr. 9. pobunili
 oko Karlovca i seljane.

— Lang pripovjeda, kako je bio sabor kod Levina Raucha u Lužnici poradi pomirenja (Jozipović i Jelačić izključeni).

— Pisačić u apsu u Križevcima šetao se je često po ulici. Sada na prev. izdaje anekdote. Čena 20 kr. srebra.

— Novi plan, da se kupi kuća Draškovića Karla na akcie. Čena 30.000 fr. srebra.

— Juče sam čitao u 4. knjizi Jahrbücher der slav. L. Sastavak jedan: Rückwirkungen des Magjarismus in Croatien. (Pisalac: Ož.)

11. Vuk. mi je prip., da mu je kazivo Zd. da dvor nije ni znao, da nije mandat par. u Zagrebu stiglo.

Zd. neće da dèrži spravišta, dok nedodju odsjora oštrije naredbe, a ni prije var. kongr. 5. Febr.

Zden. o Nugentu. (Nugent. Bosna, dvor ruski i carigradski.)

Brebrić kod mene. Kaže, da se Turopoljci nipošto nedadu u Zagreb, da su mu se istina obećali bili, al kad bi bili morali ići nije im se hotjelo.

Danas odoše Levin Rauch Rik. Jelačić u Požun (valjada po nove instrukcije.) Pavleković u Beč.

Pisačić je po Lozertu Zdenčaju poručio, da mu se Sv. Ivanci groze i da kažu, ako ih samo 4 dodje u spravište, da će ga ubiti. Jedna žena je kazala da će ga upaliti.

12. Čujem danas, da će Taller u Varašdinu kompetovati za sućiu varošku.

Danas je spravište na Gorici. Svi naši odoše onamo.

13. U Beč (il Požun) su juče otišla četvera kolah magjaronah (Al. Drašković, Jelačić Karl, Jel. Rikard, Sermage, H. Mikšić, Sitkaj, Kušević, Antun Erdödy itd.)

Ožegović piše, da će iz Beča naskoro stići rezol. kralj. u obziru jezika. (Horvati Slavonci i Primorje ostavlja se pri svojoj municipalnosti sasvim. Samo se još nezna, što će biti u obziru ablegatah.)

Onaj sastavak u Hirnoku, u kom se opisuje zaogr. vel. sprav. od 9. prosinca, pjsao je Ožegović (Naš ga cenzor nije dopustio preštampati).

Ožegović piše, da bi dobro bilo kupiti podpise proti Turopoljcem i da se podpišu svi odlični ljudi u zaogr. varmedji, da bi se onda nadati bili povoljnoj rezoluciji. Isto tako piše, neka se prituže redakcie proti cenzuru pri varmedji i varošu, a ovi kod cara.

Letos su samo balovi u strjelani i to tri. u Kazinu neima ništa.

Kod Zengevala se obdèržavaju Tanzstunden, danas zadnji put, pri kojoj su prilici probali i Kolo.

Kako su Galljufovi sini još za živa oca misleći, da će do koj dan umrjeti, spoprodali više stvari konje itd. i dali si novce izplatiti a kad su kupci došli po novce, kako im je za to čuvši otac raztužen bio.

14. Mikušay u Vel. Varadi(nu).

Matsig izbriso polak Danice.

U Požun otišlo njih 21.

15. List od Šegerca humaniste II anni iz Kanize, u kom javlja, da su mu profesori zabranili horvatske novine dèržati, magjarske slobodno, nu horvatske neka se nepokažu u Ugarsku.

Štur neće dobiti privilegium na izdanje novinah slovačkih.

Jučeranjí Pudel-Bal u teatru i domorodci osobito oženjeni.

Bielak profesor magjar. jezika u gimn.

Kopcsanyi i Fodroczy (Propaganda).

Šomogyi jurat ostavio duža do 400—800 fr. izčeznu iz Zagreba.

Kukuljević Ivan ode u Beč i odanle u Peštu, zašto mu je brat na směrt bolestan. Bogović u Beču.

16. Čujem, da će Jozipović komešiu rezignovati.

17. Na strělani je bilo samo do 120 ljudih.

Gallyuff umro. (Sinovi što rade).

18. Čujem iz Beča, da će u kancelarii i konziliumu biti departement za Horvate.

Juče Ditković došo iz Beča i otišo odmah na svoje imanje.

19. List Susanićev Cuculiću. Ceo del litorale Ungarico će nestati, jerbo nesmě više u němačke pokrajine, a Vinodolci i Bakarčani ostaviše ga, zato je u duhu magjarskom pisan. Bakarčani su kralju reprez., da neće više da korrespondiraju sredstvom gubernia, nego da im se dade njihov kapetan u osobi biskupa senjskoga. U Bakru su svi domorodci od prvoga do posljednjega. Ima tamo familia Věrníc, koja kaže, da je iz Turovog polja, nu neće odanle da se deduducira i voli kaže izgubiti plemenštinu, nego biti u rodu s lupeži Turopoljci. (Vidi ostalo u Nov. horvatskih.)

— Jozipović je u Požunu, kad se je pretresalo pitanje o rest. excessih, govor čitao i proti biskupu Hauliku ružno govorio.

— Magjaroni koji odoše u Beč, ponesoše sa sobom pikače Nugentove.

— Dionis grof Sermage je svojoj gospoiji u Beč pisao, da se je Nugent 9. prosinca sakrio u turan Sv. Marka i odanle pucao, penecile bacaó itd. To je grofica u Beču s velikim veseljem pripovědala, nu jedan ju opomene, neka to ne čini, da bi mogla svog muža spraviti u kašu. O tom je čuo i kancelar, no zapitav od koga su ti glasi, i dobiv odgovor: od Sermağa, odgovori fino: taj ima mnogo poetičkoga duha.

— Daubachy iz Rěke kaže mi, da će odanle doktor jedan někakvu veliku ribu poslati našem društvu. Ja sam ga zamolio danas, neka i Klariću piše, da mi pošlje obećanoga morskoga raka.

— Danas je bio mladi Kiepatch, penz. oficir kod mene. On mi je pripovědao od Samobora, da je tamo zavedena štionica. Da kvartir imadu prekrasan na placu od Bahovca, da dèrži do 15 Novinah, naše gosp., Horvatske, Kmetijske, Zoru itd. Sakupili su već do 200 fr. sr. Nu on bi želio, da se tako obvežu članovi, da se bude moglo ono, što preostane, pridružiti glavnici. — U Samoboru je samo jedan Magjaron Šuljok. — Šteta, što mu otac neće, da zavede podružnicu. (On je pisao pogovor EinWort an Illiriens). On bi bio najsposobniim zato. Al je commodus frater.

20. U mal. spravištu je zaključeno, da se štampa representacia conferencie banske u obziru jezika, i ako je cenzor nebi dopustio, da se tuži. Tako ga je tužio i varoški magistrat, što nije dopustio, da se u novine umetne deklaracia magistrata zagr. na članke, koji tičući se odluke mag. glede Turopoljacah u magjarskih novinah izopačeni su.

— Officium dioecesanum je Krajačića Ivana, župnika suhodolskoga (Magjarona) zatvorio na mēsec danah, što se je onomad u varašdinskoj kongregaciji nepristojno vladao.

21. Čujem, da je Nep. Erdödy bio kod Franje Draškovića, moleći ga, da mu dade slobodnjake za kongregaciju, na što mu ovaj odgovori: Moj dragi, ja za takov posao neimam slobodnjaka. Erdödy: E dobro, kad mi ti nedaš, dat će mi tvoj brat Karl. Draš. On još manje. (Karlo Drašković, nēgda a sada odkako se je oženio sada haljine kěrpa itd.).

22. Jutros su prie bala u teatru pred varm. kućom izlupali magjarona Šuškovića (Seeman je pred njim govorio, a Šušković je morao za njim ponavljati: da je lump, mağarac itd. Dodje k tomu jedan oficir s vojaci, nu

Seeman ga odpravi: Rechts um Marsch. Oficir pobegnu. Isto tako izbiše djaci još 2 druga oficira dom.

— Kuzmanić piše čitaonici grub list, u kojem ju poziva, da odbaci ž i ć i da primi x, inače da će biti rata.

Klerici su dobili poradi 9. prosinca (Dec.) 4 dana karenciu in pane et auca i exercitationes pias mēsec danah.

— Od Hofkriegesratha je došlo, da se ima strogo investigirati, tko je početnik excessa na strēlani.

— Danas je umro Gerdenić, brat pokojnoga kom. Turopoljskoga u 78 god. (Nešto o komešu).

— Juče su bili djaci na balu i oko 12 satih počeše vikati: Magjaroni van!

— Menrad Laaba počeo je juče učiti u štamparnici slagati.

— Černi kaže, da su se sad mnogi gradjani opametili.

— Susanić iz Bakra piše, da je došla od gubernatora zapoved, da imadu Bakarčani u novinah zagrebačkih odmah oprovèrci, što su onomad zaključili. Nu piše, neka to redacie neprimu u novine.

— Lenzendorf je veliki dušmanin ilirske stranke. On da je bio ovdje oficir jedan dobar domorodac, pa on ga je uputio, da su Iliri sami lupeži, i tako sasvim smutio.

— Štriga kaže o alegantih, da su svi aristokrati, nu Klobučarić najveći.

— Juče sam bio kod Zdenčaja moleći ga, da dèrži sēdnicu osrēdnoga odbora, nu on mi odgovori da neće, dok je u njemu Ferić. Zatim mi je kazo, da magjaroni imadu pravo, da on neće dèržati kongregacie, dok ne dobije odozgor vlasti pod oružanom rukom kongr. dèržati. Kazo sam mu za Keresztura, da on želi na mēsto Blažekovića kad umre, sudac da postane, na što mi odgovori: On zna gdje sam ja.

21. Krempler o magjaronih. — Šuškovića izbili i još 2 druga. Friedmana attakirali. — List Ilićev Vrazu.

23. Drašković kaže, da su svi kmetovi od Save do Kupe pobunjeni, da su im Turopoljci kazali, da su svi plemeniti i da su im pisma u Lukavcu. Neka samo njima pomognu, pa čedu natrag dobiti plemstvo.

— Hohreiter je piso palatinu, da nije moguće upokoriti djake ovdašnje, nego ako se gim. i ak. sušpendira na 10 godinah.

— Kukuljević Franjo i banka horvatska.

Brat Ivanov na smèrt bolestan. Uzrok kafa, koje je do 30 šalica znao na dan popiti.

24. Stefan iz konvikta iztèran. — List Ožegovićev. — Magjaroni u Beču kod bana. — Kupljenje podpisah.

27. U veče bal kod Mikušaya: Rauth, Vraz, Vukanović, Latinović. — Vračan, Clemen i Ledinski kanonici. — Tužba Čačkovića, da malo tko hoće da podpiše. — Blažek kod mene. — Šiprak, Pavleković, Ditković. — Glas, da je Zdenčaj res.

Veljača 14. Danas je u 5 satih u jutro preminuo Al. Krafft, fiškuš sl. i kr. grada Zagreba, jedan od pèrvih magjaronah, koj je Ilirizmu mnogi udar dao.³⁰

— Čujemo za stalno, da je Praunspenger posto protomedik. Magjaroni su želili Mraovića. Praunspenger je naš.

— Čujemo, da je župnikom u Kalniku postao kateketa Kovačić, glavni Magjaron. To je vèrlo pogibelno. on će tamo sve plemiće proti nama pobuniti.

— Čujemo, da je za bal od 19 u kazinu Žinić dao 300 fr. srebra.

— Danas je bio govor u čitaonici, zašto Magjaroni, kojih samo šaka ima, i koji se ni u novciji ni u penezih usporediti nemogu s Iliri, toliko ipak napređuju. Zato, jerbo su medju njima gotovo sami mladi ljudi.

— Čujemo danas, da je Zdenčaj postao tajni — savjetnik (Exc.), da mu je odozgor naručeno, da dèrži kongregaciju, (i to bez Turopoljacah.)

— Keresztury poziva lično na bal od 19. u kazino.

— Na gradjanski bal u kazino od 15. veljače pozivaju mnogi, a i naše t. j. Ilire. Pa im je Rainhardt odgovorio: Kakav gradjanski bal u kazinu, ta gradjani su već imali bal u strělani. Oni drugi su sami tepci, margarci itd.

— Magjaroni (assessori kod magistrata) šalju tužbu proti sudcu Štajdacheru. Podpisani su: Domin, Szorg, Kamauff, Krafft (pokojni).

15. Danas je gradjanski bal u kazino.

— Danas su pokopali Kraffta i tražili po cëlom varošu do 14 juratah.

— Glasno se govori, da je Zdenčaj Excellentissimus.

— Danas je Regina Sermage opozvala Kovačića kao župnika, plačuć, što se je zavesti dala.

— Krištianović traži vregensiu i exhortaturu.

— Kukuljević direktor je juče dobio pohvalno pismo od palatina.

— Za fiška var. čujemo, bit će kandidirani Kuković assessor, Hatz i Nikolić.

16. Za rezoluciju u obziru magj. jezika nisu kod kabineta ni znali i sada se medju sobom svadjaju.

— Danas je Zlatarović dobio vëst iz Beča, da se i tamo glasa, da je Zdenčaj Excellentissimus.

— Danas je bio sprovod Krafftov. Osim normalistah nije bilo gotovo nikog nego magjaronah i purgarie.

— Danas su načinili Bonmo, da su sad magjaroni Kraftlos.

— Sermagice Amalia i Regina revocirale su danas Kovačića.

— Tkalčić je pripovëdo, da je na balu u kazino bilo ponajviše Ilirah. Povëda se, da su dvë kočie najmite, koje su svu noć kroz varoš išle, samo da svët misli, da je mnogo bilo ljudih. Nëki su nezadovoljni, što je toliko Židovah bilo. — Jedna gradjanka se je hvalila, da je jela 5 peharah sladoleda i kako je njoj lepo bilo itd.

17. Zdenčajeva resignacia primljena. Ban supremus Comes.

— Čujemo da je Zdenčaj i administratura kom. resignovao, samo da mu sin vcomes postane administrator.

— Kukuljević penzioniran s cëlom platjom (aliquid inauditi). Schrott direktor. Gregurić penzioniran s cëlom platjom.

18. Čujemo, da će Smodek bit transferovan u Pećuh.

— Čujemo, da je Ledinski dobio list od Pejčića, da će za nekoliko danah i reštauracia bit kasirana.

— Djaci pëvajuci na balu (o Jozipoviću).

— Slavski bal u Beču (vidi Danica).

— Sërbski bal u Pešti (Pozivi sërbski i magjarski) Drašković i Kukuljević iz Zagreba pozvani.

— Jellačić vcomes dubius homo. Attestat njegov proti narodnoj stranki.

— Glas, kakov je Schrott bio kao exhortator tyran. Ovih danah bio je obëd kod njega. Sve devize na stolu magjarske.

19. Danas je bal na Strělani i u kazino.

— Sad nas Magjari najvećma ugnjetavaju.

- Čuje se, da će Moyses i Smodek bit premješteni, a Klemenčić i Korbar penzionirani.
- Danas su razglasili Magjaroni, da su Iliri (imeno Štajdaher) jednog magjarona kalfu ubili.
- Čuje se, da će Muki Erdödy postati Excellentissimus i vèrhovni župan u Varašdinu.
20. Zdenčajeva res. primljena: Resig. Ill. v. prae acceptari et Banum Croatiae Haller in Supr. C. Zagr. denominatur.
21. Kukuljević penz. sa pol plaće. Gregorić s čelom plaćom, Schrott superior studiorum direktor.
22. Moj brat u Beču i Požunu poradi fizikata Kuz.
— Šerpak od Kaptola svèrgnut.
— Magjaroni triumfiraju. —
23. Farkaš kod Schrotta. On mu je kazo, da zna, da su ga razglasili za magjarona, nu on će protivno pokazati. On je proti Ilirizmu nu za Kroatizam i Slavonizam, isto tako je nezadovoljan s kr. rezoluciom u obziru jezika.
24. Danas je puko glas, da će ban doći u Zagreb.
— Gaj o koleričkom temperamentu Magjarah, sangv. Ilirah.
— Glas, da se je ban s Telekiem dueliro i ranio ga.
— Glas, da magjaroni hvatjaju mladog Semana, koj je, kako kažu, ubio jednog kalfu.
25. Zdenčaj resigniro sve i istu ostrugu poslo u Beč.
— Šerpak svèrgnut.
— U strělani 12 zabavah po 1 srebra od osobe.
26. Izišle iskrice od Tomasea. 1000 komadah.
— Schrott o narodnosti (On je patriot i samo zaktěva, da se literaturi i novinam dade ime horv. slav.)
— Frigan fiškal parobrodarstva.
27. Na město Šerpaka Kelemen. Friganu obećano. Nu magjaroni kano-nici sjediniše se.
— Brat mi u Beču sbog fizikata.
— Schlosser u Zagrebu. (Razgovor sbog brata). Njemu se nedopada, što društvo gospodarsko žestje nepostupa. On kori i hoće koriti i treba da se kore slaboće društva, inače neima života.
— Klinggrafov Turnplatz, Kleinkinder-Bewahranstalten.
— Kukuljević Franjo kod mene (Razgovor s snjime osobito o R.).
28. Pěsma književnikah u Danici varšavskoj.
— Pěsmarica tiska se u Běogradu.
— List bratov iz Beča.
— Juče Schlosser kod mene (sbog fizikata).
— Schlosserova sbirka od pticah.
29. Kelemen fiškal kaptolski (kako?)
— Zdenčaj i ban u Hirnoku.
— Za administratora kan. kand. Dušek, Švagel, Zidarić.
— Vurda piše, da je ban Telekya pozvo na mejdan, da je ovaj primio, kad dodje natrag s puta.
- Ožujka 1. Biskup hoće, da njegovor govor iz Nemzeti Ujsaga dodje u novine.
— Biskup neće doći na uskèrs, jěrbo će se pretresati religionarium i stvar ilirska.

- Ban nije htio da primi vèrhovno županstvo, dok mu nisu obećali, da će Turopoljci povratit se na stališ 1832. g.
- Magjaroni protestiraše proti Rudiću. Nu vlada postoji na njemu.
- Kod velik .stola presidira Judex Curiae.
- Pavleković i Briglević proti biskupu poradi Židovah.
- Ditković, da će Gaj morati u Ugarsku nu tiskarnica i novine ob-
stojat će.
- 2. Mandatum paritionis Rudićev došo na varmedju i varoš.
- Očić: da je glede varm. var. akcia proti Horvatu i Jellačiću rele-
virana, da je slobodno horvatski govoriti.
- Vakanović da je donio glas od Vragnjiczana, da se o tome radi u
Beču, kako bi se organizirao konsilium i kancelaria horvatska, na koje
čelu bi bio Bedeković.
- Glas, da su oni plemići, koji stoje u novinah občinskih, ban i Te-
leki, i da je posljednji kao ranjenik otišo u Peštu, da se lèči.
- Frigan fiškal od parobrodarskoga društva u Horvatskoj sa 400 fr.
srebra.
- Novak da je mēsto Gregorića aktuar.³¹
- 3. Danas: Da su se potukli i izbijena dva jurata u Novoj Vesi do
kèrvavice.
- Juče je bilo u kazinu veliko spravište i velika vika i buka i to
samo čujemo, da su izabrali komiteé.
- Magjaroni puntaju gradjane i proste plemiće.³²
- 4. Danas publiciran mandatum par. Rudiću. (Malo sprav.)
- Votisirane gratulariae banu kao verh. županu.
- Votisirano zahvalno pismo Zdenčaju, koj se je od svoje strane varm.
zahvalio. Proti pismu biše: Ljudevit Jelačić, Eduard Jelačić, Ditković i
Pisačić. Ditković je htio, da popiše nazočne, nu spravište se razpusti i njega
pour la dan izsmējali.
- Publiciran ban za vèrh. župana.
- Reunia na strēlani. Sve biaše puno.
- Čujem od Krajačića, da ćemo se pomiriti. Pisačić će govoriti hor-
vatski i dovesti u spravište 500 plemićah Sv. Ivanskih. (Nu mislimo, da je
to samo zato, da dovedu vèrhovnoga župana (bana) u smetnju).
- Magjaroni žele komplansirati i kažu, da će se od sad kazino zvati
kazino horvatski.
- Havliček mi kaže, da ima za Iskru 450—80 predbrojnikah, tro-
škovi će iznositi do 300.
- 5. Danas vatra u Novoj Vesi (Štaĝalj Haramustekov, nitko ga nežali.
- Puc za aktoriat.
- Čujem, da je nova ortografía zabranjena (valjda u školah?)
- Bedeković i magjaroni proti Štajdaheru.
- Kriegerove na dar nar. (Lesepult, cipelje, kapu i mošnju.)
- Šrabec šenator.
- Andrijević došo iz Požuna. Žena kallopijrende Auszehrung). Kaže,
da je grad dobio nasum samo za to, što je on magjarski govorio.
- Censor dopustio sve od kongr., samo ne velediactor od Zdenčaja (??
magarac).
- Piančuvanje u strēlani sinoć (Patriotismus ter magjarismus nose.)
- Juni 1844. 1. Danas stol kod Krebsa. 24 gosta. Někakvom Taljanu ofi-
ciru na čast. Mene nije bilo polag. Pijanštine konac. Mnogo politizirano. Živ.
S. i II. napitnice.

Čujem, da je Kušević kod komisije najviše graviran.

2. Klinggraff nezadovoljan s ponašanjem nekih.

3. Da sam ja 9. Prosinca pucao iz banske kuće proti meni, kako se čuje trube.

Proti Horvatu samo 1 attestat Jankovičev. Proti Jankoviću, što s njim pije.

Gjuro Drašković u Zagrebu.

Juče Vojkfičeva nezadovoljnost s biskupom. Dohodki njegovi čine 600 fr. srebra, a on je kazo, da je pripravan dati 500 fr. svake godine, ako drugi svaki a proportiono dohodka svoja za stvar narodnu dade.

5. Kako je k. komisar ružno profesore primio.

6. Kako smo bili kod Sv. Jakova: ja, Šandor, Kukuljević, Vukotinović, Zlatarović, Bogović i Vraz Rude. Šestinske.

U veče izfučkana banda građanska u dugoj ulici. (Na placu, kad su svirali naši, gromovit uzklik.)

U Beču izfučkali Göllnerovu bandu.

Turnovanje u Šönbahu da 40 mladićah.

Excessi u Rěci.

Excessi u Zagrebu pri tělovnoj processii s Flanzerom.

Ja u Moslavini. Svi novi častnici Slovaci naši.

Iliri s deputaciom kod komisara. Stol kod Draškovića i Oršića.

Mèrzlice kod Xavera.

Knjiga: Što naměravaju Iliri?

17. Seljan odpravljen iz konvikta. Suoćenje kod komisara. Komisar kazo, da on ostaje pri onom, što je kazo o Turopoljcih. Gradjani kod komisara. Magjaroni gradjani kod komisara. Šimrak kod komisara. Filip kod mene. (Dohodki biskupovi čine do 250.000 fr. srebra. Biskup i Haraminčić.) Sabljarova sbirka. Cirkular od verhovne pošte u Beču na sve paroke u ilirskom jeziku. Komisarovo očitovanje pred K. — Kušević obteršen. Kuševiću consilium abeundi od komisara. Postupanje komisarovo. Oršićka kod Klinggraffa.

Mažuranić i njegova profesura. — Pèrvi gosti kod Sv. Xav. — Komisar ode u po noći, nekamo u Tèrst itd. — Huzar njegov ostade još u Zagrebu. — Schrott i Havliček. — Parok Horvat zatim Arbanas kod Ochsenwirtha. — Depeša od bana na podžupana. — Ja i Bakšaj. — Keglević mladi i Weiser i Lacković. — Wladislava. — Klinggräff i sud Em. Švab. o njemu. — Teatar němački. Direktor u velikoj smetnji, prost čověk. — Turopoljska 4 sudca kod Havlička. — Inkey u Zagrebu. — Jellačić negdašnji veliki fiškal. — Jelačić slěpac pred komisarom. — Josipović u Požunu proti našim poklisarom. Vidi Novine. — Pavovićevo izvěštje. — Švabelj i Kelemen. — 40 gostih u Mèrzlicah 22-a lipnja. — Poklisari od gradjanah: Kozler, Popović, Malin, Hatz, Augustin, Bošnjaković itd. — Thalla i Demeterfy (Thalla ode.) — Drachsler u Gradac. — Seljanova moljba na konsistor. (Dozvoljena s priporukom.) — Ožegovićev list Vukašinoviću u obziru Mukerla, reštauracie. — Schrott i ortografia u novoj klasifikaciji. — Polaganje temelja u Karlovcu (Kako su Karlovčani, Jastrebarčani Schrotta primili.²²)

²² U petom deceniju prošloga stoljeća Hrvati su na Rijeci imali pretežnu većinu. Službena statistika od g. 1851. konstatira da je u gradu Rijeci i u kotaru riječkom živilo ukupno 12.598 stanovnika i to: Hrvata 11.581, Talijana 690, Židova 88, Mađara 76, Nijemaca 52, Čeha 48, Engleza 13, Franceza 10. Uz to još nekoliko Poljaka, Nizozemaca i Španjolaca. Pa ipak su Hrvati opsipavani od riječke ulične fakinaže naj-

surovijim napadajima; a to zato, jer nisu bili organizovani. Tek g. 1850. osnovala je hrvatska inteligencija na Rijeci »Narodnu Čitaonicu«. Vrijedno je da i ovdje zabilježimo prvi odbor tih hrvatskih muževa. Predsjednik: Šišman Vukotinović pl. Farkaš. Odbornici: Josip Bakarčić, trgovac, Nikola Borojević, c. kr. satnik u m. Avelin Cepulić, kr. sudac, Vinko Medanić, odvjetnik, Jaćim Pavletić, sudbeni činovnik, Josip Politei, lučki činovnik, Josip Perušić, trgovac, Faustin Suppe, odvjetnik i Đuro vitez Vraniczany Dobrinović, posjednik.

Na Rijeci su naš hrvatski živalj talijanski agitatori tako zasljepili, da je znameniti naš rodoljub Avelin Cepulić morao napisati strašne riječi: »Proste ljude, koji ni riječice talijanski ne znadu, tako su uzbunili, da su oni sada najveći neprijatelji materinskoga jezika hrvatskoga«.

²³ »Narodne Novine« u br. 90 od 11. novembra 1843. donose kraljevsko pismo glede porabe jezika hrvatskih poslanika u ugarskom saboru. Pročitano je to pismo 2. novembra i. g. u Požunu u ugarskom saboru. Hrvatskim se delegatima dozvoljava poraba latinskoga jezika.

²⁴ Klinggräff Karlo † 14. travnja 1856. na svom posjedu na Cmroku (Zagreb). On ima velike zasluge za hrvatsko gospodarstvo i bio je prvi tajnik gospodarskoga društva. On je protestanac. Seljani pokopaše ga na njegovom dobru na Cmroku bez znanja njegovog tasta Königa. Brzjaviše radi prenosa kardinalu Hauliku, koji je tada boravio u Beču, nu on odgovori: Pustite mog prijatelja Klinggräffa, tamo gdje je pokopan. Amen. Haulik. Životopis Klinggräffov napisao je Dragutin Hirc u »Gospodarskom listu« 5. septembra 1891. br. 19. Tamo mu je i slika.

²⁵ »Narodne Novine« u br. 94. od 25. novembra donose kraljevo imenovanje baruna Fridrika Kulmera, nadporučnika kod granadirske divizije — komornikom. Fridrik grof Kulmer r. se u Zagrebu 5. (ili 6.) ožujka 1814. Bio je sin Ferdinanda († 1816.) i Josipe grofice Oršić. Odlikovao se je u bojovima u Italiji. Radi zasluga postade od baruna 1858. grofom.

²⁶ Sa 7. prosinca prestaju nažalost Rakovčevi zapisci sve do 20. prosinca. Ovi bi nam zapisci zacijelo više osvijetlili važne događaje, koji su se baš onih dana zbivali. Ipak iz vijesti 20. prosinca vidimo, da je Rakovac naveo kao ubojice Kuč(evića), Kov(ačića) Ignjata Tuč(ića) odvjetnika i Raucha.

Koji je razlog, te je Rakovac prekinuo svoj dnevnik baš na tom mjestu ne ćemo nikada saznati, ali je vjerojatno, da su ga događaji odviše uzbunili i oteli mu sve vrijeme. Zanimljivo je, kako i sam veli na drugom mjestu, da su i Rakovca sumnjičili, da je pucao 9. decembra s prozora.

²⁷ »Narodne Novine« javile u svom 99. br. od 13. prosinca 1843. o tome događaju kratko: Iz Zagreba, 12. Prosinca (Dec.) Naš grad bio je žalibože ovih dana opet pozorište veoma žalosnih pripečenja, koja, kad bi se ponovila (od čega da nas Bog sačuva) bila bi od neiskazanih štetnih posljedica ne samo za vas društveni život, nego i za obrtnost i trgovinu varoša našega. Povodom na dan 9. ovog mjeseca urečene bivše velike skupštine slavne varmeđe zagrebačke, dogodili su se ovdje isti dan tužni neredi, koje istraživati i presuđivati ne spada u područje uredništva povremenih listova; — uslijed nereda ovih, pri kojih mnogi ljudi teških rana dopadoše, morade se obdržavanje velikoga stanovišta odgoditi. Uostalom ovašnje gradsko poglavarstvo učinilo je sve moguće potrebite naredbe za zaprečiti u buduće spodobne neredе, a tako isto za izviditi i istražiti ova, koja su se dogodila.

²⁸ Dr. Velimir Deželić po vrelima još nepoznatim opisao je ovaj događaj u knjizi »Plemenita općina Turopolje«. (Knji. I str. 130): »Napokon je došao mjesec decembar i približila se je restauracija. Smičiklas u svojoj povijesti (knj. II. str. 458) piše o njoj tek ovako: »9. decembra imala se je obavljati velika skupština županije zagrebačke. Obadvije stranke nadoše se oružane na taj dan, na trgu sv. Marka. Prije nego, što je počela skupština, sraziše se do krvi sluga baruna Levina Raucha, stojeći uz oružana svoja gospodara, ubiše iz puške jednoga čovjeka grofa Nugenta, a gospoda madžarske stranke tu palu žrtvu na komade rasjekoše, kako pripovijedaju očevici. Razbijanje i pucanje, metež i urlikanje ispunjavalo je gornji grad zagrebački i preljevalo se je po drugih stranah grada. Više ljudi i jedne i druge strane bude ranjeno. Krv je potekla, slijepo bjesnilo istom započelo. Skupština se dakako nije držala, madžarska stranka dizala je viku, da su Iliri krivi ovom proljevanju krvi; tužbami dopriješe i do prijestolja pod zaštitom ugarskoga palatina...«

Stvar se ovako dogodila. Zdenčaj je kongregaciju urekao za 4. decembra 1843., ali, jer je dan iza toga sajam, odgodio istu.

Već dan prije skupštine došli su mnogi Turopoljci u grad, al tu budu dočekani porugama i napadajima. Neki čovjek rekao je dapače ispred kavane, da će sutradan slaviti Hrvati svoju Bartolomejsku noć. U noći su u zagrebačkim ulicama bili priljep-

ljeni veliki oglasi djela »Ogledalo Iliriuma«, što je već ispred dvije godine izašlo. O ponoći prolazila je ilirska omladina s debelim štapovima ulicama gradskim i pjevajući davorije. Došavši do kuće turopoljskoga župana polupa sve prozore (Geschichte des Ilirismus 1849. str. 110). Već davno prije 9. decembra (Spis pisan rukom Ljudevita Gaja u sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu) bojali se Iliri turopoljskog napadaja, to više, jer su čuli, da će ovi razoriti Gajevu tiskaru, zato je grof Albert Nugent opet došao sa sto trideset slobodnjaka serežana. Priredila se i mladež. Već 8. decembra došlo je sedam sto oboružanih Turopoljaca. Građani su to sa stravom gledali, jer je u isto vrijeme bila u Zagrebu garnizovana mađarska momčad s fanatičkim podčasniciima pa i časnicima. 9. su se skupili Turopoljci na Markovom trgu. Turopoljci ovaj put nisu imali u svojoj sredini svog glavaru vođu Josipovića, koji se je upravo nalazio u državnom saboru u Požunu. Svejedno se sabraše u njegovoj kući i pokušase u dvoru ove kuće obdržavati skupštinu i restauraciju. Izabraše zaista tri podžupana sve bez povjerenika i onda izadoše s raznim oružjem i gotovo u vojnom redu, da osvoje županijsku zgradu makar i silom, te tamo dovrše restauraciju. U jutro 9. prosinca htio je uostalom i Drag. Stajdacher, mladi Ilirac, još ispred kongregacije predati svoj v o t u m s e p a r a t u m.

Kad mu je u susret došao s južne promenade neki turopoljski plemić, udari ga tako o šiju, da je taj, videći uz to da ga i drugi mladići progone, skočio preko plota i prelomio si nogu (Geschichte des Ilirismus 1849. str. 110). Tako se sa sviju strana nabralo dosta paljiva i na pojedinim mjestima grada, dogodile se tučnjave, koje nisu dale slutiti na dobro. Međutim je već u čas, dok je još čitava gomila Turopoljaca bila u dvorištu Josipovićeve kuće i birala svoje ljude, odlučio je veliki župan u strahu da krv ne poteče, odgoditi kongregaciju na neodređeno vrijeme. Radi te odredbe veliki je dio općinstva pa i grof Nugent otišao s mjesta, veseleći se toj odredbi, jer da će se tako izbjeći nepravilnostima. Jedino kod kuće grofa Janka Draškovića stajalo je 130 serežana, što ih je za vlastitu sigurnost doveo grof Albert Nugent. Imali su crvene kape na glavi, i koplja. Ondje se je našlo i nekoliko drugih ljudi. Odavde podoše neki na Markov trg, da vide, hoće li se pojaviti Turopoljci sa svojim drugovima. Ali jedva što su do crkve sv. Marka došli, već ih četa od sedamsto Turopoljaca okruži, oboružanih pištoljama, sabljama i toljagama. Nastade gužva i za čas, već kod prve strke pade iz prvog reda Turopoljaca više hitaca. Slučajno su baš najžešći od Iliraca bili u opasnosti. I tako nastade očajna borba. Činilo se za čas, da će četa Iliraca, u kojoj je bilo 25—30 mladića, žestokom svojom navalom počerati Turopoljce. Ali sad se dogodi nešto nečuvana. Poput peletona zakresaše s prozora jedne kuće na Markovu trgu, u kojoj su bili vođa Turopoljaca hitci iz pušaka, dva su Ilirca teško, dva lako ranjena. Na to su Iliri bili prisiljeni, od njih nekoliko teško ranjenih, uzmaknuti u bližnju ulicu. Samo jedan Nugentov potčinjenik ostade na mjestu smrtno pogođen hicem zemaljskog arhivara, sina referenta kr. ug. dvorske kancelarije, dvorskog savjetnika Kuševića (Ilirci su uporno tvrdili da je Aurel pl. Kušević ubojica, al on je pred istražni sud doveo trideset svjedoka, koji posvjedočiše njegov alibi. Gaj i njegovi su i za te svjedoke tvrdili, da su podmićeni). Ilirci su tvrdili, da Kušević, »mladi bjesomučnik« nije bio zadovoljan, što je tako usmrtio svoju žrtvu, već da je nemilosrdno sabljom udario po jadrniku, koji je moleći milost umirao. Grof Antun Erdödi, bivši časnik, jedan od vođa mađarsko-hrvatske stranke, udari također po jadrniku, koji je sretno sačuvao život u Napoleonskim ratovima, da nađe ovdje na Markovu trgu smrt. Od Turopoljaca su četvorica ubijena (Rakovac tvrdi jedan), a preko trideset ranjeno. Kuća turopoljskoga župana, postade taj dan bolnicom. Ostanci mrtvih Turopoljaca poslije su posve tiho sahranjeni. Odmah, kako su Ilirci uzmakli, stotine su Turopoljaca letile Gospodskom ulicom mimo kuće Gajevе. Gaj i njegovi bili su u strahu, da će u nju provaliti. Radi tog groznog događaja sastalo se višeće poglavarstva i zastupstva, koje je zaključilo, da turopoljski plemići ne smiju više u kr. i slobodni grad Zagreb koračiti, jer se više imanje život građana ne smije predati na milost i nemilost »buntovnika plemića«. Osim toga odabrano je posebno povjerenstvo, kojemu je stavljena za dužnost zadaća, da istraže tačno sve te zgode, te da onda opširno službeno izvjestе svoje poglavarstvo.

Tko bi želio točnije podatke o tom događaju, neka pročita pomenuti opis dr V. Deželića u navedenoj knjizi na str. 129—142. Spominjemo samo ovdje ime ubijenoga čovjeka. Zvao se je: Đ u r o M r z l j a k, a bio je vrtljar grofa Nugenta iz Bosiljeva. Pao je na trgu sv. Marka, kod kipa Bl. D. Marije, isječen sjekirama, sabljama, tučen maljevima i dobio je 15 rana, od kojih je bilo pet smrtonosnih, tako da je 18. decembra od ovih rana umro.

U malom spravišću županije zagrebačke, 8. januara 1844. proglašen je kraljevski mandat rad nemira od 9. prosinca 1843. »Buduci da je Veličanstvo iz toga, što mu je

priopćeno o velikim neredima, koji su se prošlih dana t. mj., na koji dan je bilo raspisano veliko županijsko spravišće, milostivo uvidilo, da je glavni uzrok tome bio nestašica poslušna i pokornosti, koju jedna strana tamošnjih stališa i redova izabranom prigodom restauracije od g. 1842. poglavarstvu uskraćuje; — i budući da se takav anarhički položaj stvari više trpiti ne može (»cum itaque anarchicus rerum status tolerari non possit«); izvolilo je Nj. Veličanstvo milostivo odrediti, da se ovoj županiji naročito naloži i zapovjedi, da dužnu pokornost velikom županu ove županije, kao i onom poglavarstvu iskazati ima; zajedno su učinjene na previšnji nalog zgodne odredbe, da, dok Nj. Veličanstvo milostivu svoju odluku izdalo ne bude, glede podnesenoga mu operata kraljevske komisije za istraгу izbora pomenutoга poglavarstva — ukoliko bi se pokazalo potrebnim, da se sazivlju takove skupštine, neka se za uzdržanje reda i mira, koji u skupštinama mora da bude, upotrebljuje i vojnička sila«.

»Narodne Novine« od 13. decembra br. 99. javljaju, da za 9. XII. sazvana glavna skupština zagrebačke županije nije se mogla držati, jer je došlo do vrlo oštih sukoba plemića Turopoljaca i Iliraca, te je mnogo osoba ranjeno.

²⁹ Klobučarić Karlo (Dragutin) hrvatski poslanik g. 1884. u ugarskom parlamentu g. 1844. umro je u dubokoj starosti u Zagrebu. On je bio plemić, ali njegovo plemstvo nije bilo staro. Datira tek od g. 1797. O njemu veli Wurzbach: — »Za ovaj leksikon ne ima toliko interesa njegova ličnost, koliko odnošaj, što su na njemu Madžari prvi put pokazali, kako shvaćaju narodnosnu ravnopravnost. Saborski zaključak od 20. juna 1844., nalađao je hrvatskim poklisarima da madžarski govore. Protiv tođa ustadoše Hrvati, i jer se poradi tođa izlegoše pravde, odredila je vlada, da hrvatski poslanici, tako duđo, dok vlada ništa dalje ne odluči, ne smiju biti smetani, ako u debatama progovore latinski. Napokon je to pitanje došlo u sjednici saborskoj od 1. decembra u pretres. Kad je personal (predsjednik) narodnosno pitanje označio kao najznatniji predmet, o kom će se danas raspravljati i oduševljeno progovorio o ideji narodnosti, izreče, da zaključak od 20. juna u njegovim očima nije zakonit, te savjetuje neka se parba zakonitim putem uredi. Svakako se imadu najprije hrvatski govornici saslušati.

Kad je završio ovaj govor zaori od stolova poslanika gotovo jednoglasni maradjok, što je značilo, da adresa govora imade ostati takova, kakova jest. Sad uze riječ hrvatski poslanik Klobučarić. Poče latinski. Jedva što je izgovorio par riječi, kada madžarski poslanici skočiše i povikaše: »madžarski! Klobučarić nastavi latinski. Sada nastade graja i vika Madžara, da personal nije mogao učiniti reda. Klobučarić nastavi latinski. Graja postade veća. Klobučarić nastavi svoj govor latinskim jezikom dalje. Buka postajaše takovom te je dala razloga zabrinutosti, pa da se izražaj strasti ne pretvori u opasnost, zatvorena je sjednica. U cirkularnoj sjednici drugođa dana svršila je stvar na čudnovat način. Madžarski poslanik Klauzál predloži: »Budući da je ispod časti odbora, da se ponizi do tvornih napadaja i da je upotrijebe protiv hrvatskih poslanika, to se neka sabor ne odupire njihovim latinskim govorima, al neka o tom ne uzme do znanja nikakove vijesti, neka smatra njihove govore, kao da nisu govoreni i neka zabrani da se unesu u zapisnik itd., taj je predlog primljen bez debate. Drugi dan raspravljalo se o tome zaključku u sjednici. Hrvatski poslanici govorili su u debati latinski, a dok oni govoriše, madžarski su se poslanici razgovarali. Tako je smionost, enerđija i istrajnost poslanika Klobučarića u jednoj vrlo vađnoj stvari pobijedila, jer primljeni motivi Klauzalovi uistinu nisu bili drugo nego faktični otklon zaključka od 20. juna. Kakav je utisak ta najčudesnija, Klobučarićem izazvana epizoda sabora od 1844. u publici imala, o tome govori opširno i zanimivo u vrelima citirani krokista« (Hugo Albert: Meine Croquis aus Ungarn (Leipzig 1884. O. Wiegand Bd. I. str. 115.—137; Bd 15. str. 110.—138.).

³⁰ U Rakovčevoj korespondenciji nalazi se zanimivo pismo Stjepana Pejakovića o slavjanskom balu u Beču. Pismo je pisano 12. veljače 1844. Bal je bio 4. februara g. 1844., pak je o njem pisano u »Novinama« i Danici, ali jer se radi cenzure ne može sve štampati piše Pejaković detaljnije u tom pismu. — Žali se Pejaković da nije uspjelo dovesti i naše ilirske glazbenike. Štriga, kojega su iz Požuna očekivali nalazio se u Zagrebu. Kuretić je pisao Kaviću, Lisinskomu i mnogim dr., al ne dobi odgovora. Naročito je Hrvate žalostilo, kad nisu znali, kako će kolo plesati: »Vječasmo o ovom predmetu više puta, ali zaludo, te najposlije složismo se u tome: Kolo buduć, da je naznačeno, svakako plesati makar u jutro, kada gosti razilaziti se počnu. Ali evo najedanput obuzme nas rajska neka radost. Kada od Bartolovića začusmo, da g. Brlić ovaj ples u Zagrebu plesaše, te potrebne figure k tomu znade, na što odmah bijahu k njemu 4 poslani, da se nauče, te onda druge da vježbaju, što i učinjeno je, nauči taj vrijedni domorodac slijedeće figure: Naklon, Vijenac, Zvijezda i Polumjesec; od slavonskog kola: Zvijezdu, prolaz, pak kaču, koje jošter onaj dan mi se u dvorani jednog plesomeštra jedino za tu svrhu najmljenu i naučismo. Ali odakle djevojke? Za taj ples? To bijaše

naša nova skrb, koja nas sve obuže, doklem g. dr. Nadhorny, Čeh na sviju nas utješjenje ne izrazi, da o ovoj potreboći on potrebne korake učinio bude, te na se uzima osam djevojaka Slavjankinjah kolo naučiti, što mu za rukom pođe, budući on sam tri sestre imade, koje s veseljem ovaj ples učile budu, samo da i one što god k svečanosti ovoj doprinjeti budu mogle. Pozove jošter tri gospodične Čehinke i dvije Poljakinje, koje također pristadoše, te tako budući dan posve kolo nauče i u subotu skupa s muškima u navedenoj dvorani proizvedu točno taj ples, za kojeg rečeni doktor i muziku naredi, te orkestru predade i to iz narodnih pjesama uzeto za prve tri figure polag one narodne pjesme: »Ustanimo braćo mila«; za slijedeću pako figuru polaz one: »Čuj diko, što velim . . .« i »tamburica sitnim glasom udaraše . . .«. Pejaković pripovijeda, da radi prostorija moglo se samo »najznatnije« od slavjanske mladeži pozvati, a onda nastavlja: »Nepropustismo također vladiku crnogorskoga, koji se ovdje u Beču bavi, pozvati, i polag obećanja svoğa i zaista došao bi bio, da ne bi 4-tog o. m. kod Meternicha pozvat bio, što mu na našu zabavu dojti, uskrati. Četvrti veljače osvane, na sve strane vidih mladež slavjansku na ovu zabavu se pripravljati željno izlazak ove zabave izgledajuća, nadospije i osmi sat, u kojem opredijeljeno bi, da naši Iliri plesaoci s Slavjankima u dvoranu izvanredno ukrašenu i osvjetljenu dojdu, te pred došastkom gostova jošte jedanput uz muziku orkestra kolo igrati pokušaju, što točno i proizvedu, dok oko 9 sati, kano za početak opredijeljeno vrijeme pozvani sakupljati se počеше. Među ostalima uvidih presvijetlog kneza Miloša, grofa Kolovrata, Krakovskog rodaka ministrovog, grofa Počića, Zlatarovića, c. kr. savjetnika i prof. na c. k. Josip Akademiji i mnoge druge, kano također tajnika i adjutanta Vladikinoga, koji narodno, onda naravno u crvenima kapama zlatom narešenima haljinama ukrašeni, najedanput u naše društvo stupiše, te kano današnjemu svijetu manje poznani, osobitu pozornost pobudiše. Prvi igrao je polku i walzer s Slavjankama, a drugi pozornim okom motreći goste očitovaše veliko veselje nad ovom zabavom. Kolo naše u plesoredu bi naznačeno među ostalemi plesu poslije odmora, ali ne čekasmo mi vrijeme ovo, nego odmah oko 11 sati, dok jošter svi gosti prisutni bijahu nastavi se kolo u osam pari. Osam Slavjankinja bijelo kano vile obučene, vijencima ovjenčane i narodnom našom bojom ukrašenima vezima s osam Ilira počmu kolo igrati, kojeg g. Kušević, Slavonac, bijaše naučio. Ne izmoĝnu riječi za dostojni ovaj prizor opisati, već jedino moĝu kazati, da je divno lijepo bilo i ništa dalje — izigraju gore navedene figure tako vrsno, kano da bi se čitave mjesece bili pripravljali, našto sa sviju strana pljeskanje ruku slijedijaše, budni da se je svima veoma dopalo. Za ovaj čas mislio sam, da sam u miloj otadžbini, sve bo naokolo slavski se govorilo i slavski se ples plesao. Za ovim slijedijahu pred odmorom drugi plesi, koji u plesoredu naznačeni bijahu, žao mi je, da ne moĝu jedan eksemplar poslati. Za gospode i gospodične bijahu tvrdo u slika Brieftaschchenu svezani, olovkami provideni, da si je svaka svoğa plesaoca, s kojim se je angažirala, zapisati mogla, broj sviju prisutnih moĝe lako do 400—450 iznositi i kada se je koji drugi ples plesao tu je odmah po 100 para počelo igrati. Lijepi spol bio je dovoljno podvoren svakojakim slasticami: kano: sladoledom, lemonadom, Mandelmilch, itd., koja sva iz naše blagajnice bijahu plaćena. U vrijeme odmora slijedaše goštenje i veselje na sve strane, ovdje napomenuti moram, da je Miloš ono, što je ovdje potrošio dukati htjeo plaćati, što pak po nagovoru njekojih škudami učini, te tako od veselja obuzet bijaše, da je, kako čujem, zaključio, kod sebe bal jedan za Slavene dati ovih poklada. Za odmorom slijedjahu opet plesovi od kojih na opću želju bi prvo kolo po drugi put odigrano, i tako ljuveni brate! veselismo se čitavu noć do 7 sati u jutro, napokon kojega vremena razidosmo se, želeći, da bi više ovakovih blagih dana doživili! Što ako za rukom pođe tvrdno ufamo se, da će naša zabava jedna od najodličnijih u Beču biti. Presvijetli grof Kolovrat Krakovski izjavi među ostalim želja također onu, da bi one slike za »Iskru«, od koje knjige njemu pripovijedah, vidjeti želio, i zato ne propustih, buduć da jedan eksemplar slika imadoh, takov pokazati, koji mu se uopće, u svim slikama, a posebice u slici hrvatskog časnika neopisivo dopao je, i kada nadalje pripovijeda bi bio, da i naš presvijetli grof Janko Drašković troškom društva domorodkinja naslikan narodno obučen je, uprosi me ako ikako moĝu, da bi mu i tu sliku pokazati moĝao, da ovoĝa toli zaslužnog muža, akoprem osobno ne, barem u slici vidjeti moĝao, što mu učinih, te jošte Gaja i Nugenta, donesem, na što radost prevrijednog ovog muža podvostručena bi: Ovom istom prigodom prikazaše za našu Maticu, budući da je od zavedenja njezinog već prije čuo i s veseljem razumio, da mnogi Česi, takodjer Horvate u zavedenju ovoĝa toli za cijeli narod djelujućeg instituta podupiru. 20. fr. sr. s tim, da će svojim vremenom sumu utemeljitelja položiti, i kada u Češku dojde, druge jošter pozvati na podupiranje duševnog ovog u Horvatskoj života. Ovaj presvijetli grof umije štovat ovaj institut, jerbo pod njegovim nastojanjem najvećma utemeljila se je Matica Češka, koja jur mnoge hiljade forinti imade i od koje on kroz nekoliko godina predsjednik bijaše i poklonih mu račun Matice od g. 1842. da uvidi,

da samo domoroci za taj institut doprinesoše, gdje odrodice ni krajcar za opću ili posebnu domovine korist žrtvovali nisu.

³¹ Narodne Novine teč. X. 1844. br. 18. od 2/III. javljaju da je car riješio Nikolu Zdenčaja časti velikog župana županije zagrebačke i imenovao bana Hallera takovim. Proglašeno u maloj skupštini županije od 4. ožujka. Reskript od 22. februara 1844. Tu je štampano i pismo Zdenčajevo, kojim se oprašta od županije.

³² U ovo doba ispjevana je satira:

GLUBOKO ZDIHAVANJE ŽALOSTNIH TUROPOLJCEV NA VEKOVITU SPOMENU

1.

Bogme to je svinjaria
Deci ki bu vrag iz nas
Verek ovo ni norija
Nas lomaču svaki čas.

2.

I Komeša nek vrag vzeme
Na poštenu našu reč
Kajti v Zagreb naše pleme
Nejde Bogme nigdar već.

3.

Tri puta smo tam vre bili
Nu pak dobili smo kaj
Dasu čversto nas izbili
I stem prešli smo nazaj.

4.

Dvaputa smo kano Cucki
Z Zagreba zgneteni van
A sad su nam baš po ljudski
Dost na pleča dali ran.

5.

Akprem teh Ilircev malo
Kak veliju je navek
Pak nam vendar stepu salo
Ktomu gonu nas u beg.

6.

Najbolje nas to pak grize
I bantuje onaj červ
Da živina nama liže
Našu plemenitu kerv.

7.

Ar kada smo po Soldati
Sfruštani prek Save svi
Na piac su nam v jati
Došli kervcu lizat psi.

8.

Mnoğa sela su vre gluha
Neli špot to bratjo nam
Kad vnožini jesu vuha
Zvenodali Lirci tam.

9.

Z one vražne Promenade
Djipel je a Sudec naš
Ter na oštre one klade
Zlomil si je nođu baš.

10.

Drugoga su Sudca jako
Bili vtisnuli v sekret
Šterti den je došel pako
Nazad zmazan ves i bled.

11.

Jednem perste drugim nose
Šitali su Lirci v gnoj
Vnođe spikali kak ose
Neli to bil vražji boj.

12.

Na nas hitali s oblokov
Derva su i vrući krop
Da smo bili do obojkov
Mokri kak leneni snop.

13.

Grofi i Baroni naši
To nezabimo nigdar
Bili su u vražjoj kaši
I jekali svi na par.

14.

Naša druga pak Gospoda
Sve su šteli spraviti v žep
Ali to je samo škoda
Da su svi zmeknuli rep.

15.

Zahman z gubcem rovali su
Kaksi god zemeljski kert
Al bogme bežali su
Bolje nek i vražji hert.

16.

Kar Jelačić vodja prvi
Pobegiel ah dragi Bog
Z Matačićem u toj kervi
Ilen i drugi sve na skok.

17.

Na nahizje županovo
Vušel žuvic de Pribir
V umerl od straha tam gotovo
I skrili je med papir.

18.

Puškene kak je čul hite
Pavleković fiskal Stef
Zmekaval je da prostite
S koraki na polpet ref.

19.

Drašković Aleksa de Rosa
Napelal je čak do čub
Nežno stisnut mu je nosa
Loš mu se sada pozna zub.

20.

A debeli Keresturi
(Popeval je čuri muri:)
Nebi ga bil vlovil bes
Al presekel pred panduri
Bil je čak u novu ves.

21.

Tučić on si je nebore
Slekel čizme i s njim Kos
Da je lircem med stobore
Ien i drugi vušel bos.

22.

Briglek on Ezopuš pravi
I Kušević Arkivar
Leteli su kak žerjavi
Nje je pudil jen kravar.

23.

Kovačić koj ima nože
Bož nas čuvaj kakti štok
Dobil je proklete rože
I podoštril nože v skok.

24.

Bedeković kermežljivi
Po imenu Koloman
I Gerenciš šmerkljivi
Našli su u kocu stan.

25.

Farkaš Daniel, Rauh Baroni
I Krajačić Pavel još
Ter Erdödy Grof Antoni
Skrili su se pod jen koš.

26.

Ricard Jellačić debeli
Bušić Imbro, Trstenjak
V terčanju su se tak spleli
Da ih rasplel ne bi vrag.

27.

I Stojanić kasirani
Kaj svi znamo Oficir
Letel je kak da na sanih
K svinjam išel bi vu žir.

28.

Pomper se je bil zavlekel
I pritisnul v jeden kut
Da mu nebi gdogod slekel
Njegov žutkastí kaput.

29.

I Pogledić Francek pako
Kak je začul pervi puk
Tak se je prestrašil jako
Da je mah napravil smuk.

30.

Od bežanja još su slavni
Mikšić Ludvik i Sitkaj
Ki su vzeli jen put ravni
Pak na savski begac kraj.

31.

Serpak suhi i šepavi
Znateli on fiškal
Na senjiku na otavi
Plakal se i v strahu scal.

32.

Saračević iz Nešpeša
Sčverknul se je v jeden dom
I akoprem vsikam meša
V strahu zeval kakti som.

33.

Žinić se pak v persa grupal
I po ganjku vikal joj
Kufrast svoj nos verno čupal
Čekal kak bu zišel boj.

34.

Zrinjščak Plebanuš na slami
Pijan ležal je kak čep
Obhadjali su ga čami
Od muke se poscal v žep.

35.

Radičević šoštar vreden
Dobro zlupan je takaj
S furdetom ga gospon jeden
Bil je všiknul zadnji kraj.

36.

Tomašić neplemeniti
Ona vekivečna laž
Moral se je v beden skriti
Podvergnen plemenitaš.

37.

Tomu svako dete pove
Da je tudje ime vkral
Da se on Tomaž zove
Od toga se nebu spral.

38.

Ar filarke vele same
Da je otec njegov još
Teržil fige i salame
Po primorju se po groš.

39.

Iz med druge svinjarie
Bil je znami Stefan pop
Misleć da do kanonie
Bude došel ali hop.

40.

Ali bumo kak smo čuli
Skorom skupa z Jalžom Čuk
Jer Konvikt prevec gubi
Za peneze dobi fuk.

41.

A Plebanuš jen stirani
Gizdek Talijan posmetuh
Ki je zgubil faru lani
Kajti je bil potepuh.

42.

S Stefanom se je zavlekel
I on med nas vražji štok
Bog da jen i drugi stekel
Ar delaju Cirkvi špot.

43.

Zmir nam nose laži hudi
Da supremus komeš naš
Zvergnen iz časti bude
Stem nam bude svaki čas.

44.

Njeđa Cesar z Varmedjaši
Da kasiral bude sam
Onda v službu dojdu našu
I tak da lepo bude nam.

45.

A mi vendar pak vidimo
Da se on niš ne boji
I zahman se mi serdimo
Neprestrašen on stoji.

46.

Vele da bu Ablegate
Iz Požuna stiral kralj
Pak da druge na Horvate
Mesto ovih bude dat.

47.

A Lirci se stoga smeju
Mi čubimo dan i noć
Kajti znaju da nepeju
Oni iz diete proč.

48.

Varaju nas da pravice
Bu nam silni vzel Ilir
Naše stoje vse zemljice
Svugdi vlada stari mir.

49.

Luterani da zajeti
Hočeju Horvacki kraj
Kranjsku štribru da nadeti
Lirci čedu nam takaj.

50.

Čteli su nam jedno pismo
Vrag zna gdo im ga je dal
Veleć da zgubili nismo
I da ga pošilja kralj.

51.

Zebrali smo Poglavare
Sad im ni znat ni za trag
Za nje ljudi niš nemare
Nesluša ih niti vrag.

52.

Vežda su pak vermedjiu
Prešli tužit čak u Beč
Duği nos da nedobiju
Nebi šteli dvaput reć.

53.

Bogme to su ljudi vražji
Mi vidimo sami sad
Komeševe to su laži
Ki bi nas zadušit rad.

54.

Dosta Komeš znami mota
I to Bogme više let
Neli za nas to sramota
Kaj bu na to rekel svet.

55.

Naš je Komeš sve potepel
Kredita već nigdi ni
Da bi se pak z duğa stepel
Rad bi da mu damo mi.

56.

Ter imanje da prikaže
Njemu Cesar kakvođod
Da nas hrani svikud laže
Pak podkapa celi rod.

Oni drugi pak ostali
Ar dobili nisu niš
Da bi po nas kaj postali
Mešaju nas sve po križ.

Zato Bratjo Turopoljci
Pustimo mi sve na stran
Zakaj bi mi kakti norci
Išli v Zagreb hranit vran.

59.

Ki nam ima kaj povedat
Neka dojde ak će k nam
Mi nejdemo vise zvedat
Nek si ide gdo će sam.

⁸³ Kao nastavak Rakovčevog dnevnika priopćujemo ovo pismo iz ostavštine.

Spravi ovaj list, ili mi ga pošalji natrag, imade u njem datah, koja bi čovjek poslje mogao zaboraviti.

List ovaj dobio sam jutros u $\frac{3}{4}$ na 8. Do $\frac{1}{2}$ na 9 imam vremena za odgovor, koga ti evo na čitavom tabaku pišem, jerbo ti obznanjujem vjest takovu, s kojom se možete najmanje nedeljlu danah u Moslavini gostiti i nasladjivati bez bocah staklenih i mesnatih.

U ponedjeljak oko 4 sata posle podne, — kada se ni živa duša nadala nije takvo šta videti i čuti — zavrta ti postilion, i kao deus ex machina u svom battaru doveze se na samo Martinje g. administrator sl. varm. varaždinske Mukrl! — To što ću ti pisati, znamo iz njegovih ustih i iz relacie Roberove upravljene na biskupa, jerbo naši patres patriae svi su jošte u Varašdinu, pišući i podpisivajući reprezentaciju novu proti svome Martinu (tako će se odsad Mukerl zvati) qui contracti Kundri, ad Koprivje redivit.

Znaš, da su na potrebovanje Martinovo dvě kumpanije odavle otišle bile u Varašdin pro brachio i to po najvećoj kiši i blatu do koljena. A i to moraš znati, da su svi Magjaroni do jednoga iz Zagreba, Zagorja, pače i iz Požeške varmedje kako čujemo dvojica (Žuvić i Cziráky) u Varašdin se s puškami, pištoljama, handžari itd. na vrat na nos krenuli grozeć se, da će Ilirce već naučiti, kako se Bog moli. Odoše tamo i Turopoljci nekóji, nekóji sv. Ivančani, Šašinovčani, Zaladčani, Kérteši sami, da Ilirce pod čelovodstvom i vojvodstvom svoga Harambaše Josipovića i vęšta mu druga (Nobile par fratrum) Mukrla hametom potuku. — Sad vidiš, kakve su to bile priprave proti ubogim Ilircom. Soldati s jedne strane, kojim je komisar Plantak dao Aviso, a velika masa prostih i neprostih plemićah, koji se sa svih kutovah sgernuli biše, da svoga medveda na pręstolju oděže.

Medjutim nisu ni Lirci opali na glavu. Došavši u Varašdin vojska, varoški kapetan, veleći, da on nije dobio nikakve zapovędi od previšnjeg męsta, uzkrati siromaškim vojakom konake. Na što Mukrl po drugi put po Platzkomandantu, mislim, poruči, varošu, da ako on soldatom neda kvartira, da će si ga soldati sami silovito rukom tražiti i uzeti. To Platzkommandant javi sabranom senatu, i dade istomu na poziv njegov svędočanstvo pismeno vęrhu tih ręčih. Magistrat poruči Vžupanu: E dobro, neka soldati kušaju! Medjutim bilo je već pol varoša na nogah, a vas gotovo varoš je od jeda i sęrębe kipio.

Mukerl sazove konferenciu, na kojoj je od naših bio samo Oršić i ablegati biskupov Rober, a kaptolski Vahtarić magjaron, inače su bili sami magjaroni. . .

Mukrl postavi čudnovito pitanje: bili valjalo u sadašnjih okolnostih dęržati spravište pod oružjem? (to pitanje sada, gđe su već soldati pred vratima bili?) Svi magjaroni strahom pogodjeni, videći toliko gibanje u gradu, bili su zato, da se nebi kongr. dęržala. Oršić je bio za obdęržavanje, na što ga Mukrl zapita: »Garantira li mu on za njegovu glavu?« Oršić: »Garantiram«. — Mukrl: »Sed honor & Vita pari passu ambulanti, garantirate li mi za moje poštenje?« Oršić: »A to ne garantiram«. — Na to Mukrl spravište odgodi, podžupanu zabrani kongregaciju dęržati, dvě stafete u Beč odpravi, i nevideći se u Varašdinu sęgurna ob 1 uri po noći pobęgne, uteče.

Soldati su do 4-te ure posle podne na pijaci gladni i žedni stajali. Posle su dobili kvartir u gradu starom i u Bankovcu kod Jos., gđe kako čujemo, dade im Jos. vola peći.

Magjaroni su gotovo već svi u Zagrebu sasvim popareni. Našega još neima nijednoga. Naši imaju posla s novom representacijom.

Čujemo, da je Čegel dva puntara Škornjaka i Gerehtsera u železje metnuo i u varmedijsku kuću zatvorio.

Nemogu dalje. Sluga tvoj odlazi.

13./XI./44.

Dragutin.

Sluga Mukrlv pripovędo je na pošti da je vas Varašdin u jednoj buni bio i da je njegov gospon jedva uteko.

Mali katekizam za velike ljude od Dragutina Rakovca izašao je i u Il. Nar. Novinama i u posebnoj brošuri. Složen je iz pitanja i odgovora. Pitanja su ova: 1. Koji je uzrok sadašnje raspre među Hrvatima? — 2. Zašto se u nas ona strana Hrvata naziva nadrimadžarskom? — 3. Odakle se vidi, da ona stranka ima mađarske namjere? — 4. Otkuda to dolazi, da ona stranka Hrvata ima mađarske namjere? — 5. Šta namjeravaju Mađari? — 6. Na koje pokrajine namjeravaju Mađari narodnost, jezik i načela svoja protegnuti? — 7. Što na to kažu drugi nemadžarski narodi u ovih pokrajinah obitavajući? — 8. Imadu li ovi narodi pravo protivit se? — 9. Može li Ugarska procvasti i na visoki se stupanj savršenstva popeti, ako u njoj kao i dosad bude više jezika i literatura? — 10. Je li narodnost i jezik zaista svetinja svakoga naroda? — 11. Jeli u Ugarskoj potrebit jedan samo poslovni jezik? — 12. Zašto Hrvati i Slavonci ne će mađarski jezik u svojoj domovini za poslovni da uvedu? — 13. Gdje su naša municijalna prava? — 14. Zašto se mi zovemo Iliri, a ne samo Hrvati kao i dosad? — 15. Zašto da mi primimo ime ilirsko, kad Iliri nisu bili Slaveni? — 16. Ne bi li bolje bilo primiti ime »Slaven«, kad smo i onako Slaveni? — 17. Možemo li se zvati južni Slaveni? — 18. Zovimo se dakle Južozapadni Slaveni? — 19. Ne bi li se dalo koje drugo naimenovanje izmisliti? — 20. Koje mjesto zauzima ime Ilir u Evropi? — 21. Dobro dakle ostavimo ime ilirsko jeziku i literaturi, nu zašto vi ime ilirsko mješate u politiku? — 22. Hoćemo li mi narod naš, nadijevajući mu ime ilirsko, da pošvapćimo? — 23. Koji su protivnici duševnoga sjedinjenja južozapadnih Slavena po jeziku i literaturi od starine? — 24. Šta mi hoćemo? — 25. Šta mi nećemo.

U br. 76. Ilirskih Narodnih Novina od 23. rujna 1842. štampan je »Dodatak k malom katekizmu za velike ljude. Od Dragutina Rakovca«. Tu dolaze još ova pitanja: 1. Zašto Hrvati nose surke i crvene kape? — 2. Zašto mi na grbu (cimeru) našem upotrebljavamo i mladi mjesec sa zvijezdom? — 3. Što mi u sadašnjih naših okolnostih mislimo? —

Od odgovora na pitanja u »Malom Katekizmu« saopćit ćemo ovdje samo najvažnije i najprogramskije.

»Što mi hoćemo?« Mi hoćemo: 1. da imamo narodni naš jezik, kog nam je ista narav dala. Znamo mi, da sa smrću narodnog jezika i narod isti umire. 2. Da imamo narodnu našu literaturu; jerbo bez narodne literature i isti jezik propasti mora. 3. Da narod naš prosvijetlimo, što je jedino u narodnom jeziku moguće. Tudi jezici kadri su samo pismene ljude prosvijetliti, ali nikada čitav narod. 4. Da neoskrvnta sačuvamo naša municijalna prava, ona bo su temelj našeg političkog bitja. 5. Da i odsad, kao i dosad budemo braća Mađara pod konstitucijom ugarskom.

Što mi nećemo? Mi nećemo: 1. da nas drugi ma koj narod kao oruđe samo smatra za povekšati broj jednoplemenika svojih. 2. Da nas drugi budu ruzili, grdili, u sumnju dovodili, a mi da nemišimo, ni zinuti i ni riječi im odgovoriti.

Što mi u sadašnjih naših okolnosti mislimo? Mislimo evo ovdje što slijedi: Već je to žalosno, što se mi za narodnost i jezik naš boriti moramo i to u devetnaestom stoljeću; žalosnije, što mi proti konstitucionalnoj našoj braći, koja bi trebala da su nam najveći prijatelji na svijetu, narodnost i jezik naš braniti moramo; nu najžalosnije je to, što isti rođeni domovine sinovi proti vlastitoj narodnosti i jeziku bijesne. Mi ustasmo, da začuvamo narodu jezik i narodnost od propasti, a proti nam ustade jedna strana baš ovoga naroda, kriveći nas, da mi hoćemo domovinu da upropastimo. — Nenavist i nazlob, ovu od stoljeća od oca na sina prelazeću baštinu (hereditatem) naroda našega nije dakle niti devetnaesti vijek iskorijeniti mogao? Ona ista nenavist i razlog, koji negda jednoga od najučenijih i najslavnijih naroda našega ljudi Pavla Vitezovića, — imajući pred očima podoban cilj našem, svih dobara lišena, iz domovine prognao, nasrta sad i na nas, kojih je najveća krivnja ta, što hoćemo narod naš i njegovu konstitucionalnu slobodu, od skrajnje propasti i poruđe da izbavimo. Među tim, doć će Vidov dan. Mi ništa u potaji ne radimo, neka nas Bog i vaskolik svijet sudi! I ako stvar naša nije sveta i pravična nestat će je bez traga.

Rakovčev katekizam bio je od Ilira oduševljeno pozdravljen, a od Mađara i Mađarona s bijesom. U očima Mađara bili su Iliri buntovnici.

Dragutin Rakovac rođen je 31. X. 1813. u Biškopvcu kod Varaždina, gdje mu je mati Marija pl. Sučić, Turopoljka, bila u posjetima kod prijateljice gdje Filetić. (V. Laszowski, Rodjendan D. Rakovca »Nastavni Vjesnik« 1920. knj. 28.). Krivo je zabilježio Filipović, da se je rodio u Vugrovcu, a ostali životopisci datum poroda. Otac Dragutinov bio je Đuro Rakovac, provizor biskupa Vrhovca, na biskupskom imanju u Vugrovcu, gdje je Dragutin sproveo djetinjstvo. Usto je često boravio u očinskoj kući majčinoj u Turovu polju, pa i u Zagrebu. Normalke svršio privatno. Gimnaziju od godine 1820.—1823. u Zagrebu, od 1822./3.—1824./5. u Varaždinu. Filozofiju u Zagrebu, Tu izučio

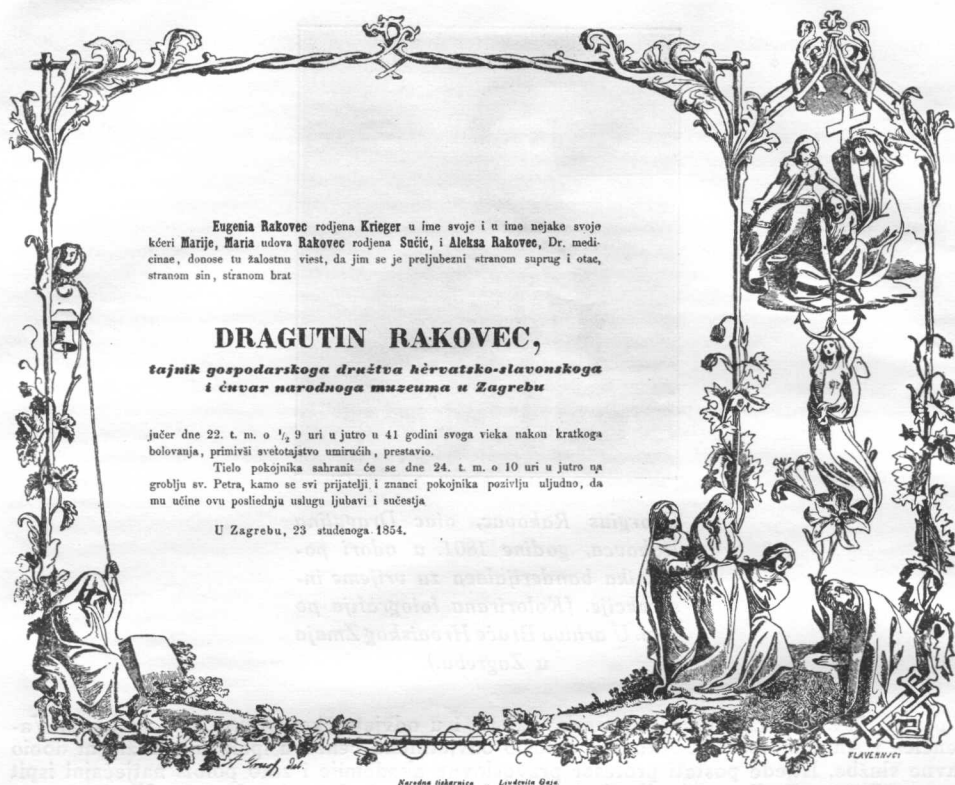

Georgius Rakovac, otac Dragutina Rakovca, godine 1801. u odori poručnika banderijalaca za vrijeme insurekcije. (Kolorirana fotografija po slici. U arhivu Braće Hrvatskog Zmaja u Zagrebu.)

i pravo 1829./30. Iza toga jurat banske tabule i u odvjetničkoj praksi kod advokata Valenčića i Antuna Horvata. Ako je i položio odvjetničku cenzuru ipak nije tražio ni dobio javne službe. Htjede postati profesor pravoslavne akademije i zato položi natječajni ispit u sveučilištu u Budimpešti, ali mjesto dobi dr. Punter iz Ugarske. Već 28. VI. 1830. piše Drag. Rakovac ocu ilirskog preporoda Ljudevitu Gaju iz Zagreba u Peštu: »Ljubav hrvatskoga jezika po njih meni vtemeljita svaki dan lepšega je zrokuvala sada«. Tu javlja Gaju, da je napisao: Način živeti (skupio od raznih pisaca i svojeg iskustva); popis hrvatskih banova od prvoga do zadnjega; Rodbinstvo cijelo u hrvatskom jeziku. Rečnik vsa na božanstva meštiju vsakojačku spadajuća, vsa na človeka spadajuća od duše i tela, od oveh činjenih i ostala druga zadržavajuća. Zatim mnoge pjesme: Pesma od Slesiancov stražmeštra Metzsch, koji vu boju pri kliniki opal je; Pesma od življenja, Pesmu »Podrtine Medvedgrada vu Zagrebu«, Pesmu od vihra itd. Bio je onda prve godine slušač prava. U ono doba stanovao je »vu hiži Gospe udovice Štauduar, pokojnoga Biskupa Predostavlenice«. U jednom svom pismu iste godine tuži se, što nije imućniji, te da mora zasluživati za svoje naukovanje, dok bi htio da se još više za književnost našu brine.

On šalje 20. sečna 1831. Gaju svoju pjesmu, koju je ispjevao grofici Patačić. On se naime nada, da će Patačićka postati njihova »zavjetnica«, jer je ljubiteljica narodnog jezika. God. 1831. javlja Gaju da izradjuje igrokaz: »Veronika od Desenica ili Lepota vu Medvedgradu« (Žalosna igra vu peteh dogodih). Piše, da ima mnogo istinitih izvora Nada se, da će za mjesec dana biti gotov s ovim izvornim komadom.

Iste godine 1830. zaželio je Rakovac da pravne nauke sluša u Pešti, pa je zamolio Gaja, da mu dopusti zajedno s njime stanovati, a on bi mu, »veren pomoćnik vu poslih« njegovih bio. Pitao ga je, koliko djaku treba za život u Pešti. Gaj mu isprvice nije odgovorio, ali onda mu je 13. oktobra 1830. pisao iz Krapine, odobrio nakanu da dodje u Peštu, no stana mu nije mogao dati. Odgovorio mu je ujedno, koliko stoji djaka život u Pešti. Gajeva korespondencija s Rakovcem postala je sve življa. Gaj mu pohvali nakanu, da uznapreduje u književnom jeziku i preporučio mu svoj pravopis. Pod konac g. 1830. piše već Rakovac Gaju: »Na tu misel vre došel jesem, da nemoguće je naše slovstvo osloboditi od poginjenja, od pregona drugač, ako Novine narodne nebudu, ako onda osvetlali ne budemo«. Zato je i želio u Peštu ići, da ovo s Gajem izvede, jer on nije podoban, da to sam učini. (»Gradja«, jug. akad. knj. 3. Str. 249.) Rakovac je onda prihvatio Gajev pravopis, ali ga je po Moysesovu nagovoru opet napustio. To je Gaju bilo žao, kad mu je 20. marta pisao o tome. Prekorio ga je zbog namisli, da bi tek u novinama uzeli novi pravopis.

Eugenia Rakovec rođena Krieger u ime svoje i u ime neke svoje kćeri Marije, Maria udova Rakovec rođena Sučić, i Aleksa Rakovec, Dr. medicine, donose tu žalostnu viest, da jim se je proljubezni stranom suprug i otac, stranom sin, stranom brat

DRAGUTIN RAKOVEC,
*tajnik gospodarskoga društva hrvatsko-slavonskoga
 i čuvar narodnoga muzeuma u Zagrebu*

jučer dne 22. t. m. o 1/2 9 uri u jutro u 41 godini svoga vieka nakon kratkoga bolovanja, primivši svetotajstvo umirućih, prestavio.

Tielo pokojnika sahranit će se dne 24. t. m. o 10 uri u jutro na groblju sv. Petra, kamo se svi prijatelji i znanci pokojnika pozivlju uljudno, da mu učine ovu posljednju uslugu ljubavi i snćestja

U Zagrebu, 23 studenoga 1854.

Još kao jurist god. 1830. preveo je Rakovac neka dva tri njemačka komada na hrvatski. Te je komade prikazavala u Zagrebu njemačka družina.

Kad je 10 siječnja 1835., počela izlaziti »Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka«, prva pjesma na čelu lista bila je od Dragutina Rakovca: »Danicza« Počinje:

Z danicum,
 Seljan v zemlju plug zabode,
 I raznese dračne plode;
 Da se strni iz nje podignu,
 Pune lati k zemlji prignu
 Z danicum.

A svršava:

Z danicum:
 Zbudimo se i poslujmo,
 Složnim korakom putujmo;
 Da nam ono ne pogine
 Što je naše od starine
 Z danicum.

Dva podcrtana stiha postala su upravo poslovicom ilirskom i opetovala se ne samo u nebrojenim zdravicama već i raznim člancima ilirskoga i potlanjega doba

I od ovoga vremena Rakovac je jedan od najmarnijih Iliraca na svakom polju. Stekao je velike zasluge koje premalo cijene naši književni istorici

3. veljače 1831. predstavljao se prvi put »777«. Vesela igra u 1 aktu od Lebruna a preveo je taj igrokaz Rakovac.

1841. 3. II. kad je osnovano gospodarsko društvo postali su predsjednikom biskup Haulik, a tajnicima Dragutin Klinggräf i Drag. Rakovac. Ovaj stade uređivati: List mesečni hrvatsko-slavonskoga gospodarskog društva (od god. 1842.—1850.). Uz uređivanje tog lista imao je Rakovac dužnost da skrbi za društvenu zbirku i knjižnicu. Od god. 1850. dobi list ime: »List Društva Gospodarskoga hrvatsko-slavonskoga«.

S Vrazom i Vukotinovićem započeo je 1842., izdavati časopis »Kolo, članci za literaturu, umjetnost i narodni život«. Iste godine izdao je svoj: »Mali Katekizam za velike ljude« i »Pjesmaricu« zbirku domorodnih pjesama.

God. 1846. izda »Predavanja za seljaka« tri sveska. Od 1847.—50. uređivao je »Koledar za puk«. Već prve godine rasprodano je toga kalendara 6000 primjeraka. U tako velikoj nakladi nije do onda izašla niti jedna knjiga.

Velike zasluge steče kao osnivač »Narodnoga muzeja« koji je otvoren 1846. u »Narodnom domu«. Njemu postade prvi čuvar. Isprvice skupljao je razne stvari prikladne za muzej tobože u svrhe gospodarskoga društva. Tek kad mu je priskoćio u pomoć major Mijat Sabljar svojim lijepom zbirkom izašao je Rakovac sa svojom idejom o Narodnom muzeju na javu. Neprestano je moljakao za razne predmete u taj muzej. Zato su ga njegovi savremenici nazivali od šale: narodnim prosjakom.

Rakovac oženio se je 7. XI. 1852. s kćerju gradskoga fizika u Zagrebu dra Josipa Kriegera, Eugenijom. S njom dobi 7. kolovoza 1853. kćerku.

Umro je Dragutin Rakovac u Zagrebu 22. XI. 1854. od upale pluća. Dobi tu bolest, kad se je sredinom studenoga 1854. god. iz svojega staroga stana u »dvorani« selio s porodicom u zgradu pokušališta gospodarskoga društva u Tuškancu. U tom novom stanu on je umro. Sahranjen je uz veliki sprovod na groblju sv. Petra uz svoega oca († 1844.). Tamo je sahranjena i njegova majka. Žena Eugenija umrla mu god. 1891., a kći Marija 1880.

Josip Eugen Tomić piše o njemu: »Po svojoj vanjštini bijaše Rakovac zanimiva osvajajuća pojava. Bio je povisoka, lijepa uzrasta, koji se je posljednjih godina nešto pognuo. Imao je gustu, stršeću u vis kosu kestenjave boje, koju je kratku nosio. Već u 25. godini bijaše mu kosa na glavi prosijeda, a na samrti bijela bjelcata, dočim su brada i brkovi sačuvali svoju kestenjavu boju. Lice mu bijaše dosta rumeno, usta malena, a oči modre i umiljate. Bio je dobroćudan, obično veseo, a radin neprestano — uživao je samo u radu. Bio je vanredno trijezan, ako i nije izbjegavao društvo. Imao je običaj, da se svaku večer, kad je smirio svoje dnevne poslove, po lijepom i po ružnom vremenu, prošeće drumom do Maksimira, gdje je u gostioni ispio čašu piva i onda se opet doma vratio. Pjevao je rado, bio je dobar prirodni pjevač, a i prilično je kao samouk i risati umio. Dragutin Rakovac bio je naprama svakom blag i prijazan, nije mu palo na um ikomu se zamijerati. Bio je u punom smislu riječi plemenita biser—duša«.

BIBLIOGRAFIJA DRAGUTINA RAKOVCA.

1832. Kotzebue... Stari Mladosenja i Kosharice. Veszela Igra V' jednom Zpelaju Od Kotzebua, Z Nemshkoga Preneshena Od D. M. R. Drugoga Listopada 1832. Pervikrat Igrana Na Nemshkom Kazalishnju V' Zagrebu, Velikoszerdchenem Ztanovnikom Szlobodnoga I Kraljevzkoga Glavnoga Varusha Horvatzke Zemlje Naklonjena I Napervoztavljena od Igrasha I Deljitelja Josefa Schweigerta. Vu Zagrebu Pritizkano vu Szlovotizku Fr. Suppana. 8 str. 8.

1832. Rakovac Dragutin. Obszlusavanje 21. Szechna 1832. Naj Szvetlejskoj Gozpi Grofici Leonori Vdovi Pattachicki Od Zajezde, I Zaranda. Izpeval Karol B. Im. Rakovecz, Vu Zagrebu. Iz Slovoizke Ferenc Suppana 8 6 str.

DJELA:

1832. Rakovac Dragutin. Turobnica Na Szmert Naj Ljubljenejshega Prijatelja Josefa Kukuljevicha Od Zaktzy. Izspevana od Karola B. Im. Rakovcza, Vu Zagrebu. Pritizk. pri Ferencu Suppanu 1832. 8° 6 str.

1832. Rakovac Dragutin. Duh Dramaticka Vitia. Gozpodinu Franzu VIassichu Baronu, Carzko-Kraljevzkomu Zkrovnomu Tolnachnik, Szl. Marie The-rezie, Reda Konjaniku, Polka Konjanichkoga Lehkoga Orusja B. Z. I Dveh Banzkih Peshichkih Polkov Vlaztniku, Kraljeztva Glavaru, Kraljevzkog, Vuđerzkoga Tolnachtsa Priszedniku, F. M. L. Horvatzkoga Vojnichtva Zapovedniku, Kada Chazt Bana Vu Kraljevztvu Horvatzkom, Slavonzkom I Dalmatinzkom Prijemashe Dana 23. Rosnjaka 1832. Zpevah Karol Rakovecz, Banzke Ztolice Priszesznik. Vu Zagrebu, Pritiskano pri Francu Suppanu. 8° 18 str.

1832. Prijateljska suza zverhu ternje pokojnoga Jozeфа Kukuljevicha de Sakci škole mudroljublja i pravice doversitelja. Vu Zagrebu pri Suppanu 1832. 8°

1842. Mali katekizam za velike ljude. U Zagrebu kod dr. Lj. Gaja 1842. u 16° str. 25.

1842. Pěsmarica. Zbirka I. Pěsme domorodne. Izdane po D. R. i L. V. U Zagrebu kod Dr. Ljud. Gaja 1842. 12° str. 120. II. izd. u Zagrebu kod Franje župana 1842. 16° str. 14.

1842. Vraz i Vukotinović. Kolo. Članci za literaturu, umjetnost i narodni život. U Zagrebu kod Lj. Gaja 1842.—1843. III. knj. 8°.

1842. List mesečni hrvatsko-slav. gospodarskog društva. U Zagrebu kod Dr. Lj. Gaja od god. 1842.—1852. u vel. 8°.

1848. Koledar za puk (izdanje društva gosp.) za god. 1841., 1848., 1849., 1850. U Zagrebu kod Dr. Lj. Gaja 12°.

1831. 10. Pisma najsvetlešoj i najpreštimanijoj grofici Eleonori Patačić od Zajezde i Zarand itd. na osvetjenje godovnoga dana vu dubokom strahopoćitanju aldovana. Vu Zagrebu pri F. Suppanu 1831. 8°.

Dopis iz horvatskog Primorja (Kolo 1842. Knj. II).

Slovník nauční. Redaktor Dr. Frant. Lad. Rieger, Prag 1869. G. L. Kober 8°. Knj. 7. Str. 129.

Kukuljević Sakcinski Ivan. Bibliografija hrvatska. Dio prvi. Tiskane knjige Zagreb 1860. Str. 139 i 232.

Wurzbach Constantin. Biographisches Lexikon des Kaisertums Oesterreich. Wien 1872. 8°. Knj. 24. Str. 301.

Filipović Ivan: »Dragutin Rakovac« tajnik gospodarskog društva, osnivač i prvi čuvar hrvatskog muzeja. Zagreb. Tiskara Drag. Albrechta 1867. 12°.

(Tomić Josip Eugen). J. E. T. Dragutin Rakovac. Uskršni prilog »Narodnih Novina« 1901.

Grlović Milan. Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća Zagreb 1898.—1900. fol.

Šrepić Milivoj. Iz ostavine Dragutina Rakovca. A. Rakovac—Gaj. B. Rakovac—Šafaržik. C. Vraz—Rakovac. Gradja za povjest književnosti hrvatske. Zagreb 1901. 8°. Knj. 3. Str. 241—294.